

Europejska polityka Austrii

Justyna Miecznikowska

ETE
Working
Paper

2017
Tom 3
Numer 2

Redaguje zespół:

Bartosz Czepil (sekretarz), Anna Pacześniak, Tomasz Paradowski, Rafał Riedel, Ewa Skrabacz,
Krzysztof Zuba (redaktor naczelny)

Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego
Zakład Studiów Europejskich
ul. Katowicka 89
45-061 Opole
Tel: +48-77-454-74-60
Fax: +48-77-454-74-65
Internet: <http://www.europejczycy.uni.opole.pl>

© Instytut Politologii Uniwersytetu Opolskiego,

Opole 2017

ISSN 2449-8742

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
OPINIA PUBLICZNA	9
REFERENDUM	16
PARTIE POLITYCZNE	19
DOKTRYNA INTEGRACYJNA	28
PARLAMENT EUROPEJSKI	38
ZAKOŃCZENIE	45
LITERATURA	46

WSTĘP

Po 1945 r. w realiach zimnowojennej Europy austriackie elity polityczne utożsamiały wolność i niezależność państwa z jego neutralnością. Pierwszy prezydent II Republiki Austrii Karl Renner przemawiając przed parlamentem 6 kwietnia 1946 r. przekonywał, że państwo leżące „na punkcie przecięcia wszystkich kontynentalnych interesów” nie może wchodzić w jednostronne zależności, prowadzące do utraty równowagi w relacjach międzynarodowych, lecz powinno kroczyć tą samą drogą co Szwajcaria¹. Przyjęte 15 kwietnia 1955 r. Memorandum moskiewskie zobowiązywało Austrię do konstytucyjnego i międzynarodowego ogłoszenia wieczystej neutralności. Wraz z przyjęciem 15 maja 1955 r. Traktatu Państwowego w sprawie odbudowy niezawisłej i demokratycznej Austrii oraz uchwaleniem 26 października tego samego roku przez Radę Narodową (Pierwszą izbę parlamentu austriackiego) ustawy konstytucyjnej o wieczystej neutralności została zniesiona trwająca dekadę okupacja państwa.

Gregor Woschnagg, zastępca Stałego Przedstawiciela Austrii przy WE/UE w latach 1987-1996, podzielił przedakcesyjny okres stosunków Austrii ze Wspólnotami Europejskimi na trzy etapy: 1) od 1955 r, gdy został podpisany Traktat Państwowy do 12 lipca 1961 r., gdy rząd w Wiedniu złożył oficjalny wniosek o stowarzyszenie ze Wspólnotami Europejskimi; 2) od 1961 r. do 1972 r., gdy podpisana została umowa o wolnym handlu między EWG a państwami EFTY; 3) od 1972 r. do 1989 r. tj. do zakończenia zimnej wojny². Tomasz Szymczyński wskazał jeszcze czwartą, ostatnią fazę relacji trwającą od 17 lipca 1989 r. tj. od złożenia przez Austrię wniosku akcesyjnego do 1 stycznia 1995 r. czyli momentu przystąpienia Austrii do struktur UE³.

Mimo, że Austria nie zawiązywała politycznych sojuszy, które podważałyby jej prawnomiędzynarodowy status neutralności, to nie unikała gospodarczych powiązań z państwami zachodniej Europy. W kwietniu 1948 r. Austria została beneficjentem planu Marshalla oraz członkiem założycielem Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej (ang. *Organization for European Economic Cooperation*, OEEC)⁴. Po 1955 r. rząd Austrii podejmował wyjątkowe starania ukierunkowane na włączenie Austrii w zachodnie mechanizmy inte-

1 G. Stourzh, *Geschichte des Staatsvertrages, 1945-1955: Österreichs Weg zur Neutralität*, Verlag Styria, Graz 1980, s. 43.

2 G. Woschnagg, *Die Phasen der Integration Österreichs w: Österreichs europäische Zukunft Analysen und Perspektiven*, red. A. Rothacher, M. Zemanek, W. Hargassner, Signum Europa-Bibliothek Wien 1996, s. 107-112.

3 T. R. Szymczyński, *Negocjowanie granic: od „dwunastki” do „piętnastki”. Rozszerzenie północne Unii Europejskiej (1995) Austria, Szwecja i Finlandia w UE*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2009, s. 22.

4 Co więcej w latach 1948-1949 udział amerykańskiego programu pomocy stanowił 14% austriackiego dochodu narodowego i był dużo wyższy niż w innych krajach, przyczyniając się do przezwyciężenia powojennych trudności oraz

gracji gospodarczej⁵, jednakże bez wchodzenia w jednostronne polityczne zależności, które ZSRR uznały za naruszenie kruchej zimnowojennej równowagi europejskiej. Integracji Wiednia z Zachodem sprzeciwiała się zarówno Francja, obawiająca się austriacko-niemieckiego zbliżenia, jak i Włochy, które domagały się w pierwszej kolejności rozstrzygnięcia austriacko-włoskiego sporu o status niemieckojęzycznej ludności zamieszkującej Południowy Tyrol. W 1956 r. Austria przystąpiła do Rady Europy, do której wówczas należały jedynie państwa zachodnioeuropejskie. Gdy o weto Francji rozbiły się zainicjonowane przez Brytyjczyków rozmowy zmierzające do utworzenia dużej strefy wolnego handlu między państwami OECC a powstała w 1958 r. Europejską Wspólnotą Gospodarczą (EWG), Austria razem z Danią, Norwegią, Portugalią, Szwajcarią, Szwecją i Wielką Brytanią utworzyła w 1960 r. Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (ang. *European Free Trade Association*, EFTA).

Ze względu na swoje centralne położenie w Europie oraz sąsiedztwo Niemiec i Włoch, Austria kładła większy nacisk niż inne państwa EFTY na dobre kontakty gospodarcze z EWG, biorąc aktywny udział w zbliżeniu obu struktur. Było to tym bardziej istotne, że w latach 60. dwa bloki gospodarcze w Europie Zachodniej wzajemnie się dyskryminowały, nakładając na towary sprowadzane spoza państw członkowskich dotkliwe cła i opłaty. W lipcu 1961 r. Austria razem ze Szwecją i Szwajcarią wysunęła wniosek o stowarzyszenie, a starania o otwarcie negocjacji kontynuowała nawet wówczas, gdy inne państwa wycofały się z planów zacieśnienia kontaktów ze Wspólnotami. Dopiero pod koniec czerwca 1967 r., w bezpośrednim następstwie ataków bombowych i radykalizacji nastrojów niemieckojęzycznej ludności w południowym Tyrolu, które wywołały kryzys w relacjach austriacko-włoskich, rząd austriacki zarzucił te działania. W 1972 r. Austria jako pierwsze państwo EFTA zawarła Umowę o Wolnym Handlu, która początkowo przewidziana była na czas określony od 1 października 1972 do 1 lipca 1973 r., ale wkrótce została uzupełniona o umowę właściwą między państwami EWG i EFTA. Dzięki przyjętej wcześniej czasowej umowie Austria mogła przez 15 miesięcy czerpać korzyści wynikające z wynegocjowanej większej redukcji cel na jej wyroby przemysłowe w krajach EWG, niż pozostali członkowie EFTY. W latach 1972-1980 eksport Austrii do państw pierwszej szóstki WE wzrósł z 39% do 49,4%. W kolejnych latach Wiedeń promował rozbudowę współpracy między dwoma zachodnimi blokami gospodarczymi.

Efektom starań negocjacyjnych Wiednia było podpisanie 9 kwietnia 1984 r. Deklaracji z Luksemburga, przewidującej stworzenie Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG). Wobec nikłych postępów nad koordynacją współpracy między EFTA a WE oraz w odpowiedzi na zachodzące w Europie Zachodniej procesy integracyjne zmierzające do powołania Unii Europejskiej, Austria realizowała samodzielną politykę zbliżenia do Wspólnot. Nowe możliwości, wśród nich perspektywę członkostwa w strukturach integracji europejskiej stwarzały geopolityczne zmiany zachodzące w otoczeniu Austrii pod koniec lat 80. ubiegłego wieku. 17 lipca 1989 r. austriacki minister spraw zagranicznych Alois Mock złożył wniosek o akces Austrii do EWG, EWWiS i Euratomu. Według zamierzeń austriackiej dyplomacji plan integracji miał przebiegać dwuetapowo, w pierwszej kolejności członkostwo w EOG, a następnie przystąpienie Austrii do UE⁶. Umowa powołująca EOG zo-

zapewniając dynamiczny rozwój powojennej gospodarki Austrii. Zob. D. Popławski, *Austriacka polityka neutralności 1955-1995*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1995, s. 166-167.

5 J. Barcz, *Austria w Unii Europejskiej. Problemy prawne w procesie akcesyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2001, s. 17-18.

6 G. Woschnagg, *Die Phasen der Integration Österreichs*, w: *Österreichs europäische Zukunft...*, s. 112-114.

stała ostatecznie zawarta dopiero 14 lutego 1994 r., wiążąc *de facto* Austrię ze Wspólnotami⁷. Austria stała się bowiem nie tylko uczestnikiem wspólnego rynku, ale również w krótkim czasie przyjęła ponad 60% *aquis communautaire*⁸. Istotną wartością było także wykształcenie w trakcie negocjacji w sprawie EOG wewnątrzpolitycznej woli ubiegania się o członkostwo w UE⁹. Tym bardziej, że pod koniec lat 80. część elit politycznych (w tym socjaldemokracja) chciała utrzymania przez Austrię neutralności oraz roli pomostu między Wschodem a Zachodem.

Po złożeniu wniosku akcesyjnego przez Austrię pojawiły się wątpliwości akcentowane głównie przez Wspólnotę, dotyczące kwestii pogodzenia statusu międzynarodowego państwa kandydackiego z polityką zagraniczną i bezpieczeństwa przyszłej UE. Komisja Europejska w przedstawionej w 1991 r. opinii obawiała się, że neutralna Austria będzie relatywizować znaczenie działalności podejmowanej w ramach II filaru UE. W odpowiedzi na te zarzuty, w okresie przedakcesyjnym Austria dokonała kolejnej redefinicji koncepcji neutralności poprzez zmianę konstytucji, umożliwiającą jej włączenie w proces integracji europejskiej¹⁰. Rząd w Wiedniu nie artykułował zastrzeżeń dotyczących Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, podkreślając akceptację ustaleń przyjętych w Traktacie o UE z Maastricht¹¹. Deklarując równoczesne zachowanie neutralnego statutu państwa – oznaczającego rezygnację z zawierania jakichkolwiek sojuszy wojskowych i niedopuszczenia do budowy na swym terytorium baz wojskowych obcych państw – socjaldemokratyczno-chadecki rząd Austrii potwierdzał, że udział we Wspólnej Polityce Zagranicznej i Bezpieczeństwa UE jest zgodny z normami konstytucyjnymi Austrii¹².

1 lutego 1993 r. zostały oficjalnie rozpoczęte negocjacje członkowskie z Austrią. Koordynacją negocjacji zajęła się Rada do Spraw Austriackiej Polityki Integracyjnej, Urząd Kanclerski oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych. W przyjętym pod koniec stycznia 1993 r. „zasadniczym stanowisku negocjacyjnym” austriacki rząd podkreślił, że negocjacje będą prowadzone już na podstawie Traktatu z Maastricht, który wówczas znajdował się w fazie ratyfikacji przez parlamenty państw członkowskich, a miał zacząć obowiązywać dopiero na jesieni 1993 r.¹³ Podczas negocjacji trudne okazało się dojście do porozumienia w takich obszarach tematycznych jak ochrona środowiska, polityka transportowa, rolnictwo oraz zakup nieruchomości przez cudzoziemców (tabela 1).

7 M. Muszyński, *Neutralność a integracja. Austriacki pomysł na zjednoczenie z Europą*, Pracownia Duszyński, Toruń 1998, s. 60.

8 *Austria a rozszerzenie Unii Europejskiej: doświadczenia nowego państwa członkowskiego i wnioski dla krajów kandydujących*. Przemówienie ministra spraw zagranicznych dra Wolfganga Schüssela na konferencji w Wilton Park w Wiedniu 11 maja 1998 r. w: *Austria-Unia Europejska. Materiały i dokumenty*, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1998, s. 51.

9 M. Muszyński, op. cit., s. 63.

10 Nowelizacja artykuł 23f Konstytucji Austrii zarówno w 1999 r. (po Traktacie Amsterdamskim) jak i w 2001 r. (po Traktacie Nicejskim) umożliwiła Austrii integrację w obszarze polityki bezpieczeństwa i zagranicznej oraz współpracy policyjnej i wojskowej przy utrzymaniu statusu międzynarodowego państwa. Po nowelizacji z 2008 r. jest to art. 23 j. Zob. S. Pawłowski, *Zmiany konstytucji Austrii jako wyraz jej europeizacji*, w: *Europeizacja konstytucji państw Unii Europejskiej*, red. K. Kubuj, J. Wawrzyniak, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2011, s. 35-58.

11 M. Muszyński, op. cit., s. 74-75.

12 Zob. D. Popławski, *Etapy ewolucji polityki neutralności Austrii*, „Studia Politica Germanica” 2014, t. 3, nr 1, s. 122-129.

13 Ibidem, s.134-135.

Tabela 1. Priorytety negocjacyjne Austrii

Dziedzina	Stanowisko negocjacyjne Austrii	Końcowy efekt negocjacji (regulacje przejściowe)
Ochrona środowiska	Zagwarantowanie wyższych niż w Unii standardów ochrony środowiska (m.in. utrzymanie zakazu używania materiałów rozszczepialnych do wytwarzania energii w Austrii oraz przewozu materiałów szkodliwych dla środowiska)	Czteroletni okres przejściowy powiązany z zobowiązaniem UE do przejrzenia dorobku wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska, celem ewentualnego udoskonalenia w tym obszarze. Austria utrzymała zakaz stosowania benzyny ołowiowej oraz azbestu. Wynegocjowano dwuletni okres przejściowy na transport przez Austrię groźnych odpadów oraz możliwość zastosowania po czterech latach klauzuli ochronnej – utrzymanie regulacji krajowych w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego
Polityka transportowa	Utrzymanie układu o tranzycie z 2 maja 1992 r. (uprzywilejowanie transportu szynowego/ transportu kombinowanego w tranzycie przez Austrię, rozbudowa infrastruktury kolejowej, wprowadzenie systemu punktów ekologicznych)	Wprowadzenie dziewięcioletniego okresu przejściowego (trzy okresy trzyletnie) Zaostrzenie stosowanych standardów wspólnotowych. Uzyskana ochrona środowiska przed szkodliwymi konsekwencjami ruchu drogowego Wsparcie z budżetu wspólnotowego dla budowy tunelu pod przełęczą Brenner – postrzeganej jako część trasy wysokiej prędkości-transportu kombinowanego korytarza reńsko – dunajskiego
Rolnictwo	Zagwarantowanie bezpieczeństwa rolniczych gospodarstw rodzinnych (wspieranie obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania)	Zagwarantowano wsparcie dla gospodarstw na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania – m.in. na terenach górskich (utrzymano został dziesięcioletni okres zabezpieczenia dochodów rolników z budżetu krajowego, potem dotacje z UE). Została udzielona zgoda na wsparcie przez Austrię ekologicznej produkcji rolnej
Obrót nieruchomościami	Okresy przejściowe (kwestia zakupu domów/ mieszkań do celów rekreacyjnych przez obcokrajowców) – ochrona turystycznych regionów alpejskich	Utrzymanie okresu przejściowego przez pięć lat od akcesji do UE (celem doprowadzenia przez Austrię do harmonizacji prawa ze standardami wspólnotowymi). Równocześnie utrzymano kontrolę i ograniczenie zakupu gruntu przez obcokrajowców.

Źródło: Oprac. na podstawie na podstawie: J. Barcz, *Austria w Unii Europejskiej. Problemy prawne w procesie akcesyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2001, s. 56-62.

Wolfgang Schüssel wspominając negocjacje Austrii podkreślał, że sam etap przeglądu prawa z *aquis* był przedmiotem aż 130 spotkań, po których nastąpiły właściwe rozmowy w zorganizowanych 72 rundach, trwające niemal 8 miesięcy¹⁴. Przyjęte końcowe ustalenia bazowały m.in. na uznaniu wyższych od unijnych austriackich norm i standardów ochrony środowiska oraz możliwości utrzymania ich w państwie członkowskim w oparciu o art. 100a Traktatu o WE. Traktat akcesyjny został podpisany na szczycie Rady Europejskiej na

14 *Austria a rozszerzenie Unii Europejskiej: doświadczenia nowego państwa członkowskiego i wnioski dla krajów kandydujących*. Przemówienie ministra spraw zagranicznych dra Wolfganga Schüssela na konferencji w Wilton Park w Wiedniu 11 maja 1998 r. ..., s. 50.

greckiej wyspie Korfu 24 lipca 1994 r. przez kanclerza Haralda Vranitzky'ego, ministra spraw zagranicznych Aloisa Mocka oraz ambasadora Austrii przy UE Manfreda Scheicha. W traktacie akcesyjnym przyznano Austrii liczne okresy przejściowe, które zostały uregulowane łącznie w 15 artykułach¹⁵.

Po wyrażeniu zgody na ratyfikację Traktatu o przystąpieniu do UE przez Radę Narodową (niem. *Nationalrat*) 11 listopada 1994 r. oraz Radę Narodową (niem. *Bundesrat*) 17 listopada 1994 r. ówczesny prezydent Thomas Klestil podpisał dokument ratyfikacyjny 24 listopada 1994 r. 1 stycznia 1995 r. Austria stała się pełnoprawnym członkiem UE.

Za wyraz europeizacji konstytucji Austrii¹⁶, należy uznać często przyjmowane nowelizacje, regulujące podstawy członkostwa w UE. Unikatowym rozwiązaniem jest duża liczba norm prawnych, jak i szeroki tematyczny zakres dokonanych regulacji. Konstytucja Austrii posiada tzw. ogólną klauzulę integracyjną (część A „Sprawy Ogólne” art. 9). Nowela konstytucyjna uchwalona z dniem 15 grudnia 1994 r., a zatem jeszcze przed akcesją państwa, wprowadziła do konstytucji osobny rozdział poświęcony w całości tematyce Unii Europejskiej (dział B „Unia Europejska”) art. od 23a do 23g. Poszczególne artykuły regulują wybory do Parlamentu Europejskiego oraz status eurodeputowanych (art. 23a i 23b)¹⁷. Konstytucja określa także zakres współdziałania rządu federalnego z parlamentem narodowym (tj. Radą Narodową i Radą Federalną), Prezydentem Federalnym oraz innymi podmiotami przy wyłanianiu przedstawicieli Austrii do gremiów UE (art. 23c). Kolejne artykuły konstytucji precyzują kwestie włączenia krajów związkowych w proces decyzyjny dotyczący integracji europejskiej (art. 23d), mechanizmy informowania Rady Narodowej i Rady Federalnej oraz współpracę obu izb parlamentu z rządem federalnym w sprawach dotyczących Unii Europejskiej (art. 23e) współdziałania Austrii w kształtowaniu Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (art. 23f), będący deklaracją realizacji wszystkich celów w ramach tego obszaru. Ostatnia nowelizacja konstytucji z 8 lipca 2010 r. objęła artykuły od 23c do 23g oraz wprowadziła artykuły od 23h do 23k, odnoszące się do implementacji nowych zadań wynikających z treści przyjętego Traktatu z Lizbony, który wszedł w życie z dniem 1 grudnia 2009 r. Tym samym Austria dołączyła do nielicznych państw UE, które w swoich konstytucjach wymieniają nowe uprawnienia parlamentów narodowych, wynikające zarówno z nałożonego obowiązku ochrony zasady subsydiarności, jak i uczestnictwa krajowej legislatywy w szczególnej procedurze prawodawczej dotyczącej zmiany traktatów. Na mocy orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 14 marca 2012 r. Karta Praw Podstawowych UE ma rangę ustawy konstytucyjnej.

15 Okresy przejściowe w Traktatach o przystąpieniu do Europejskiej (wybrane przykłady: Hiszpania, Portugalia, Austria, Finlandia, Szwecja), Zespół Integracji Europejskiej (opracowanie zbiorowe), Raport nr 145/ 1999, Biuro Studiów i Ekspertyz, <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/t-145.htm> (dostęp: 1.05.2017).

16 Blok konstytucyjny w Republice Austrii tworzy: 1) konstytucja z 1 października 1920 r. wraz z jej wielokrotnymi zmianami i uzupełnieniami 2) ustawy konstytucyjne, które wydawane są w materiach pominiętych przez konstytucję lub do których konstytucja odsyła 3) tzw. postanowienia konstytucyjne czy poszczególne artykuły (fragmenty ustaw), którym ustawodawca nadał moc prawną równą przepisom konstytucyjnym oraz 4) traktaty międzynarodowe o randze konstytucyjnej. Zob. P. Sarnecki, *System konstytucyjny Austrii*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1999, s. 20-22.

17 Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii z dnia 1 października 1920 r. według tekstu jednolitego Federalnej Ustawy Konstytucyjnej z 1 stycznia 1930 r. (w wersji z 7 grudnia 1929 r.) <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/austria2011.html> (dostęp: 2.06.2017).

OPINIA PUBLICZNA

Stosunek Austriaków wobec integracji europejskiej charakteryzuje, jak to określili Peter Ulram i Fritz Plasser, chłodna kalkulacja kosztów i korzyści wynikających z obecności Austrii w UE, a także emocjonalny dystans oraz „oczekujący sceptycyzm”¹⁸. Adam Szymański wskazał na dwie przyczyny tej postawy: po pierwsze Austriacy postrzegają politykę europejską jako część polityki zagranicznej, nie utożsamiając Unii z wieloma różnorodnymi działaniami, a po drugie i po trzecie krytycznie oceniają zdolność Unii do efektywnego działania oraz udziału obywateli w podejmowaniu decyzji w zjednoczonej Europie¹⁹. Opinię publiczną w Austrii charakteryzuje zatem niski poziom poparcia dla Unii, powątpiewanie w korzyści wynikające z członkostwa, a przede wszystkim niechęć do dalszych rozszerzeń terytorialnych.

O pragmatycznej postawie Austriaków względem UE świadczą wyniki sondażu realizowanego cyklicznie od czerwca 1995 r. przez Austriackie Towarzystwo ds. Polityki Europejskiej (niem. *die Österreichische Gesellschaft für Europapolitik*, ÖGfE). Za punkt wyjścia w badaniu przyjęto wynik referendum akcesyjnego z 1994 r., gdy 66,6% Austriaków zagłosowało za wejściem Austrii do UE, a 33,4% było przeciwnych akcesji. Paul Schmidt, sekretarz generalny ÖGfE, komentując wyniki badań zwrócił uwagę, że Austriacy mimo krytycznego stosunku do UE w zdecydowanej większości pozostają zwolennikami członkostwa Austrii w UE²⁰. Najwyższe poparcie dla członkostwa Austrii w UE odnotowano w czerwcu 2002 r. (80%), a najniższe w czerwcu 2008 r. (59%). Od 1995 r. odsetek osób niezadowolonych z akcesji państwa do UE wynosi w Austrii średnio około 23%. W 2008 r., w obliczu kryzysu gospodarczego UE oraz wewnątrz krajowej debaty nad traktatem reformującym UE, najsilniej na przestrzeni 20 lat członkostwa Austrii w UE, wyartykułowane zostało życzenie wystąpienia z Unii – wyraziło je wówczas 33% ogółu respondentów. Nigdy jednak, co należy podkreślić, liczba respondentów domagających się wyjścia Austrii z UE nie przewyższyła zwolenników pozostania w UE.

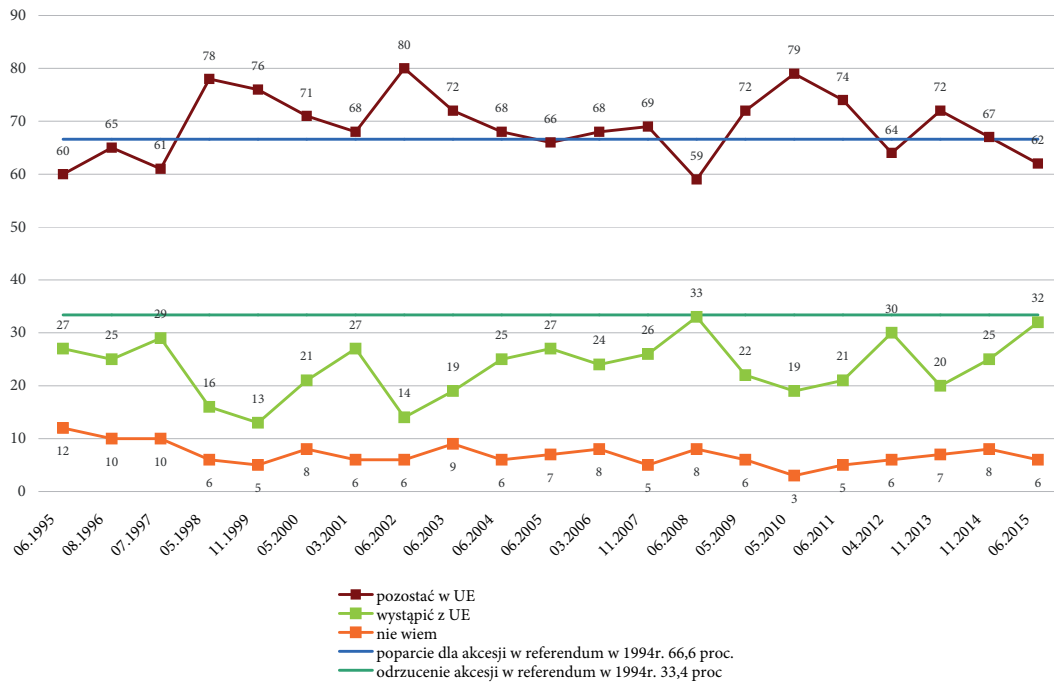
W sondażu z grudnia 2014 r., będącym oceną bilansu 20 lat członkostwa Austrii w UE z perspektywy obywateli wprowadzenie euro jako wspólnej waluty postrzegane było przez niemal 2/3 respondentów jako korzystna decyzja, natomiast percepcja następstw wejścia Austrii do strefy Schengen zdecydowanie podzieliła austriackie społeczeństwo (wykres 2). Niewiele ponad połowa zapytanych oceniła pozytywnie koniec kontroli granicznych, a aż 43% respondentów wskazywało negatywne konsekwencje tego procesu dla Austrii. Rozszerzenie UE z lat 2004 i 2007 zostało przez większość uczestników sondażu ocenione negatywnie (61%).

18 P. Ulram, F. Plasser, *Ungeliebt aber unverzichtbar. Die ÖsterreicherInnen und die EU w: Europa als Prozess 15 Jahre Europäische Union und Österreich*, red. R. Pfefferle, N. Schmidt, G. Valchars, LIT Verlag, Wien 2009, s. 99.

19 A. Szymański, *Austriackie partie polityczne wobec członkostwa Turcji w UE*, „Studia Politica Germanica” 2014, t. 3, nr 1, s. 243.

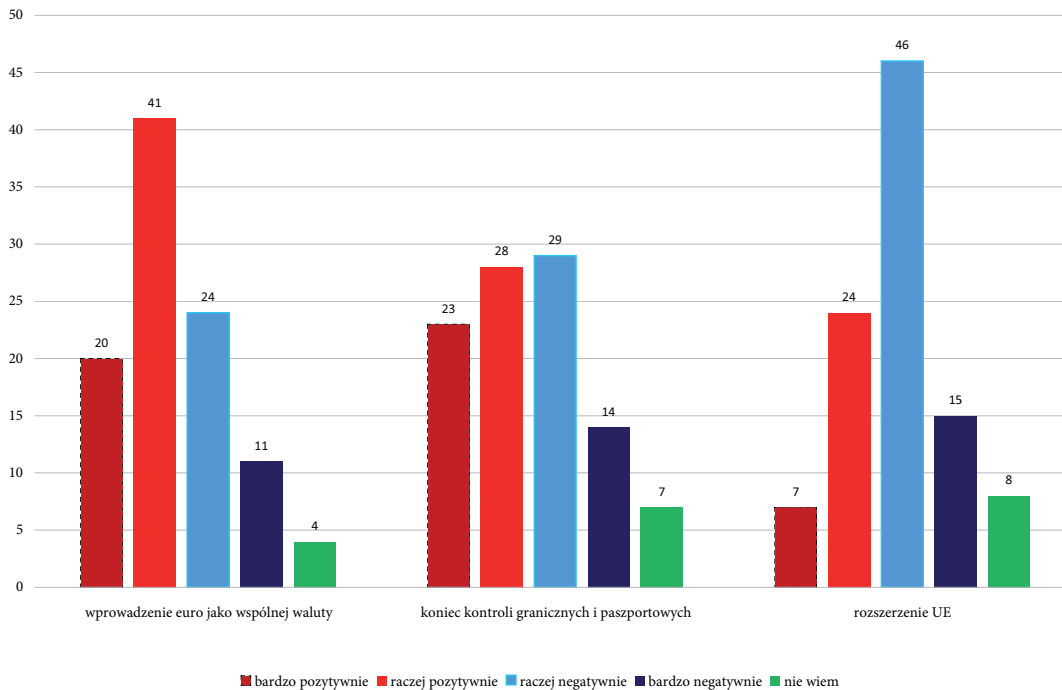
20 ÖGfE-Umfrage: *Mehrheit der ÖsterreicherInnen konstant für EU-Mitgliedschaft* <http://oegfe.at/wordpress/2016/06/oegfe-umfrage-mehrheit-der-oesterreicherinnen-konstant-fuer-eu-mitgliedschaft/> (dostęp: 1.06.2017).

Wykres 1. Stosunek Austriaków do kwestii pozostania Austrii w UE w latach 1995-2015 (w %)

Źródło: Badanie realizowane w l. 1995-2015 przez Österreichische Gesellschaft für Europapolitik <http://oegfe.at/wordpress/wp-content/uploads/2016/05/%C3%96GFE-Zeitreihe-Mai-2016.pdf> (dostęp: 1.06.2017).

Wykres 2. Sondaż: Bilans 20-lat członkostwa Austrii w UE – ocena zmian

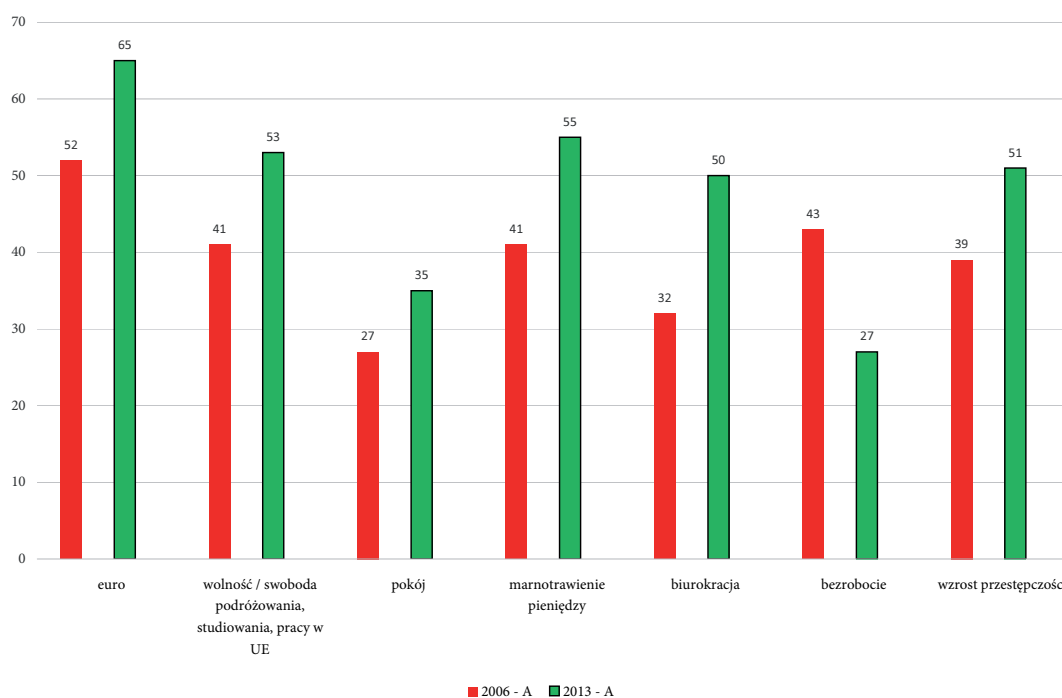

P. Schmidt, *20 Jahre EU-Mitgliedschaft Eine Bilanz der ÖsterreicherInnen*, Österreichische Gesellschaft für Europapolitik, Wien, 11. Dezember 2014, s. 7. http://www.oegfe.at/wordpress/wp-content/uploads/2015/07/Praesentation_111214.pdf (dostęp: 10.05.2017).

Ciekawych informacji na temat stosunku Austriaków do UE dostarcza badanie skojarzeń obywateli z Unią Europejską. Na tle respondentów innych państw członkowskich występuje wśród Austriaków wysoki udział

negatywnych i krytycznych względem UE opinii (wykres 3). W badaniu z 2006 r. (Eurobarometr 65) Austriacy zarzucali Unii marnotrawienie pieniędzy a wraz z otwarciem granic zagrożenie przestępczością zorganizowaną. Aż 43% Austriaków kojarzyło wówczas UE ze wzrostem bezrobocia (średnia unijna dla UE-25 wynosiła wówczas 18%). W ponad dziesięć lat po akcesji, Unia kojarzyła się Austriakom z takimi korzyściami jak wspólna waluta euro, ze swobodą podróżowania i studiowania oraz możliwością podjęcia pracy na terenie UE. To samo badanie przeprowadzono także w 2013 r. (Eurobarometr 81) i wówczas respondenci wskazywali jako skojarzenie z Unią: swobodę przemieszczania się, walutę euro oraz pokój w Europie. Niemniej w 2013 r. Austriacy jeszcze bardziej zdecydowanie krytykowali Unię za marnotrawienie pieniędzy (55%), biurokracją (50%) oraz wzrost przestępczości (51%).

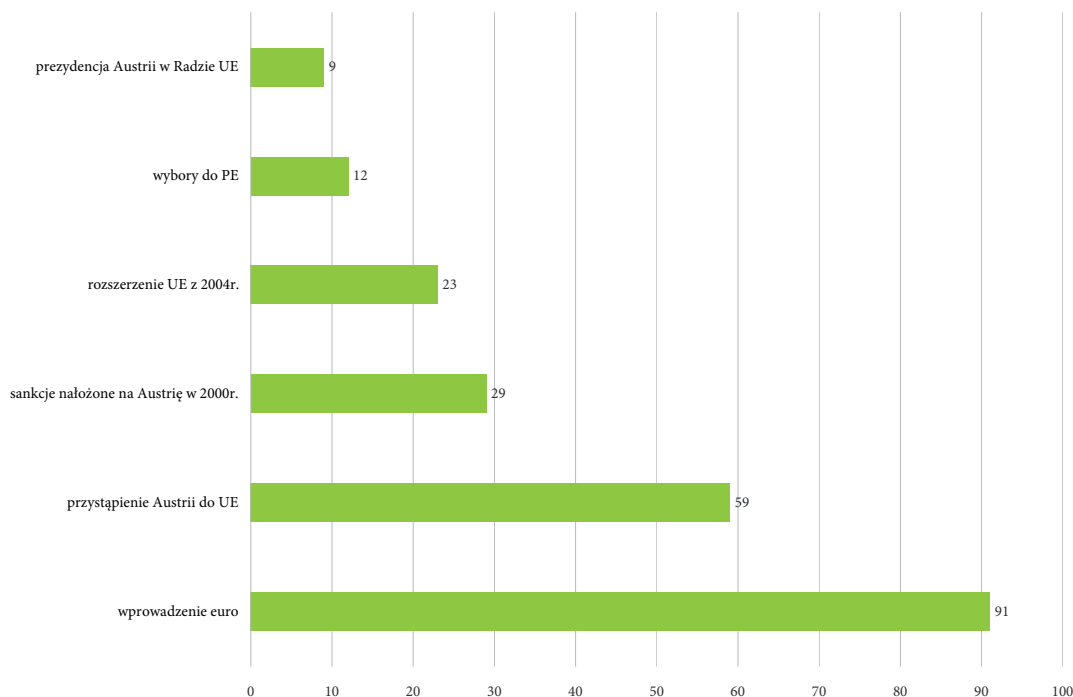
Wykres 3. Skojarzenia Austriaków z UE

Źródło: „Standard Eurobarometer. Nationaler Bericht. Österreich” 2006, nr 65, diagram QA14, s. 32 „Standard Eurobarometer. Nationaler Bericht. Österreich” 2013, nr 81, s. 2-3.

W specjalnym raporcie Eurobarometru z grudnia 2014 r. ukazującym stosunek Austriaków do UE w 20 lat po akcesji jedno z pytań dotyczyło wskazania najistotniejszych wydarzeń związanych z członkostwem w UE (wykres 4). Wynik badania jednoznacznie dowodzi, że aż 9 z 10 zapytanych za przełomowe uznało wprowadzenie euro (91%). Blisko 60% respondentów wymieniło akcesję Austrii do UE. Dla trzech spośród dziesięciu pytanym takim wydarzeniem były sankcje, które zostały nałożone na Austrię przez państwa UE w lutym 2000r. w odpowiedzi na zapowiedź obecności w koalicji rządzącej skrajnie prawicowej Wolnościowej Partii Austrii. Nieco mniej, bo 23% badanych wymieniło największe rozszerzenie UE, a 12% respondentów wskazało na wybory do Parlamentu Europejskiego. Tylko 9% wytypowało jako najważniejsze wydarzenie w ciągu 20 lat członkostwa Austrii w UE zrealizowane przewodnictwo w Radzie UE.

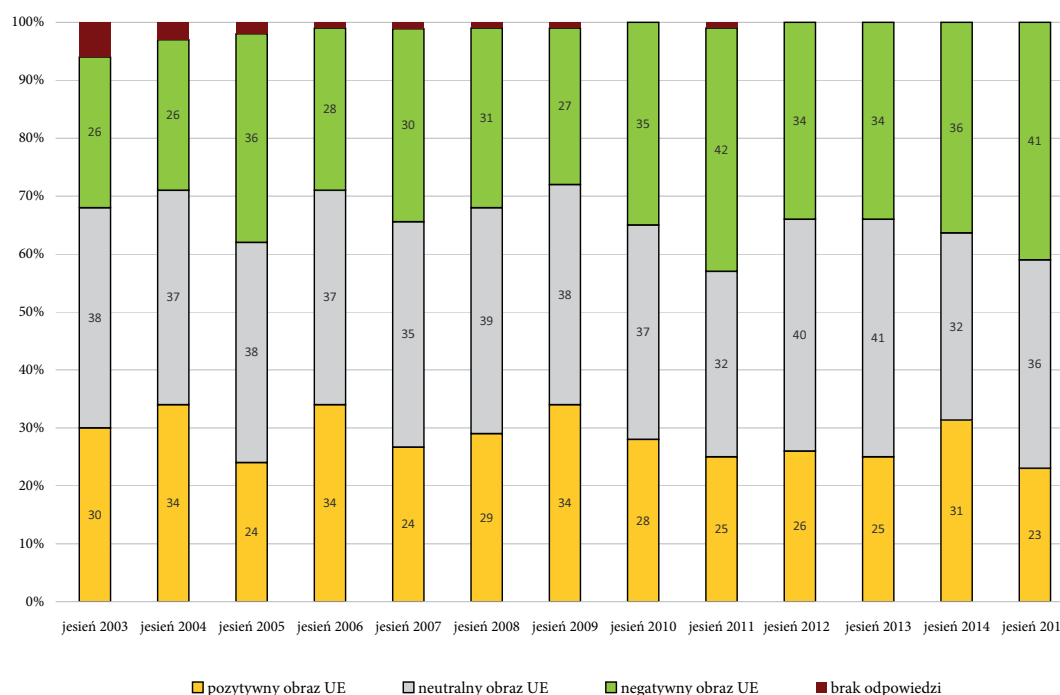
Wykres 4. Odbiór społeczny najważniejszych wydarzeń z 20 lat członkostwa Austrii w UE (możliwość wskazania więcej niż jednej odpowiedzi)

Źródło: Flash Eurobarometer 2014, nr 407 *Österreich: 20 Jahre in der EU. Nationaler Bericht*, s. 18.

W cyklicznie realizowanych badaniach Eurobarometru Austriacy jawią się jako naród ze stosunkowo wysokim udziałem respondentów posiadających negatywny obraz UE (wykres 5). Odnosząc się do danych sondażu z jesieni 2015 r. zwrócić uwagę należy, że w Austrii odsetek osób negatywnie postrzegających UE (41% respondentów) jest niemal dwukrotnie wyższy od średniej unijnej (21%). Równocześnie występuje niski udział respondentów z pozytywnym obrazem UE (23%), podczas gdy średnia w UE wynosi 37%. Opinia publiczna w Austrii w odpowiedzi na wydarzenia w UE takie jak kryzys konstytucyjny (2005 r.), negatywny wynik irlandzkiego referendum nad traktatem reformującym (2008 r.), czy wreszcie kryzys gospodarczy strefy euro oraz trwający od 2014 r. kryzys migracyjny reaguje spadkiem poparcia dla UE. Od jesieni 2010 r. zdecydowanie przeważa i stopniowo się zwiększa grupa osób krytycznie nastawionych do UE. W 2011 r. aż 42% zapytanych miało negatywny obraz UE, a jedynie co czwarty respondent miał obraz pozytywny.

Wykres 5. Obraz UE w Austrii w latach 2003-2015

Źródło: „Standard Eurobarometer Nationaler Bericht. Österreich“ 2013, nr 80, QA11, s. 2 „Standard Eurobarometer“ 2015, nr 84, QA9, s. 7.

Politolodzy Peter Ulram i Fritz Plaser argumentują, że eurosceptycyzm Austriaków wynika z przekonania, że w UE dominują duże państwa, zaś małe kraje członkowskie muszą podporządkować innym swoje interesy polityczne i gospodarcze²¹. Austriacy wątpią zatem, czy posiadają jakikolwiek wpływ na kształtowanie decyzji politycznych w UE, a tym samym czy są w stanie skutecznie chronić interesy. Jeszcze w 2006 r. taki pogląd wyrażało 30% Austriaków (średnia dla UE-25 wynosiła 36%)²², ale w 2015 r. twierdziło tak już 51% zapytanych, co więcej wskaźnik ten zdecydowanie przewyższył średnią wynoszącą w UE - 38% (dla 28 państw)²³.

Austriacy krytykowali wzrost cen po wprowadzeniu euro, nadmierną biurokratyzację, ograniczenie suwerenności Austrii przez członkostwo w UE, oraz problemy na rynku pracy. Deficyt demokracji akcentowany jest przez Austriaków jako mocny zarzut wobec UE, tym bardziej, że w społeczeństwie występuje wysoki poziom zadowolenia z funkcjonowania rodzimej demokracji. Jako pozytywne następstwa akcesji obywatele wymieniają swobodę podróżowania, studiowania i podejmowania pracy w zjednoczonej Europie, a także bezpieczeństwo zewnętrzne. Według P. Ulrama i F. Plassera negatywne aspekty integracji odbierane są emocjonalnie, gdyż odnoszą się bezpośrednio do ważnych sfer życia jednostki, podczas gdy korzyści postrzegane są przez opinię publiczną w Austrii bardziej abstrakcyjnie²⁴.

21 P. Ulram, F. Plaser, *Ungeliebt aber unverzichtbar. Die ÖsterreicherInnen und die EU*, w: *Europa als Prozess 15 Jahre Europäische Union und Österreich*, red. R. Pfefferle, N. Schmidt, G. Valchars, LIT Verlag, Wien 2009, s. 99.

22 Eurobarometer 65, Frühjahr 2006, Nationaler Bericht Österreich, Die öffentliche Meinung in der Europäischen Union, Umfrage von der Europäischen Kommission, Generaldirektion Kommunikation, s. 54.

23 Standard-Eurobarometer 85 Frühjahr 2016. Die öffentliche Meinung in der Europäischen Union, Umfrage von der Europäischen Kommission, Generaldirektion Kommunikation, s. 24.

24 P. Ulram, F. Plaser, *op. cit.*, s. 100.

Na niechętny stosunek Austriaków wobec Unii w pierwszej dekadzie członkostwa miał wpływ także kryzys wywołany wewnętrzną sytuacją polityczną państwa (utworzenie rządu federalnego z udziałem skrajnie prawicowego, ksenofobicznego ugrupowania FPÖ w 2000 r.)²⁵. Trwający prawie osiem miesięcy bojkot oficjalnych kontaktów politycznych 14 krajów członkowskich z rządem w Wiedniu, współtworzonym przez Austriacką Partię Wolnościową wynikał z obaw, że rząd Austrii nie jest w stanie zapewnić wyznawanych przez UE wspólnych wartości, wśród których za najważniejsze uważa się poszanowanie praw człowieka, równość, tolerancję i praworządność. Ówczesna reakcja członków UE spotkała się z ostrą krytyką obywateli Austrii przekonanych, że wywierana presja na zmianę koalicji rządzącej jest niedopuszczalną ingerencją Unii w sprawy wewnętrzne. Co więcej, mimo że sankcje nałożyły państwa członkowskie, niezadowolenie oraz niechęć części Austriaków adresowana była wobec samej Unii Europejskiej²⁶.

Thomas Oberkirch i Joachim Schild analizując badania Eurobarometru zaobserwowali w Austrii stabilny podział społeczeństwa na zadeklarowanych zwolenników i przeciwników procesu integracji europejskiej²⁷. W latach 1996-2009 około 1/3 obywateli (dane w przedziale od 30% do 41%) postrzegają członkostwo Austrii w UE jako „dobrą rzecz” (zob. tabela 2). Około 1/5 respondentów (dane w przedziale od 15% do 29%) określała obecność Austrii w UE jako „złą rzecz”. Odpowiedzi udzielone przez Austriaków w zestawieniu ze średnią unijną wyraźnie dowodzą krytycznego stosunku względem UE. W latach 1996-2009 pozytywnie członkostwo państwa w UE oceniło 52% badanych w krajach UE (dane w przedziale 48%-57%), natomiast negatywnie ok. 13% (dane w przedziale (11%-17%).

Tabela 2. Opinie o członkostwie Austrii w Unii Europejskiej

Pytanie: Czy uważa Pan(i), że członkostwo Austrii w Unii Europejskiej jest

Pytanie: Czy Pan(i) zdaniem członkostwo w UE przynosi korzyści czy raczej nie? Badania Eurobarometru z lat 1996-2009. (dane w %)

Rok	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Dobra rzecz	34	30	36	36	32	34	37	34	30	37	34	36	36	41	36
Zła rzecz	24	27	18	23	25	21	15	19	20	23	24	25	26	19	23
korzyści UE	37	32	43	37	34	38	40	41	38	41	39	44	36	47	41
Raczej brak korzyści	43	44	37	39	48	42	40	43	47	46	43	43	47	43	48

Źródło: Oprac. własne na podstawie „Standard Eurobarometer Nationaler Bericht. Österreich“ nr. 45-73.

25 Fragment: J. Miecznikowska, *Europeizacja krajowych partii politycznych poprzez wybory – przykład Austrii*, w: *Partie polityczne w Polsce i Europie. Struktury, funkcje, strategie w zmieniającym się otoczeniu*, red. A. Paczeński, M. Winclawska, Instytut Badań Polityczno-Prawnych, Wrocław 2014, s. 58-59.

26 F. Ulram, F. Plasser, *op. cit.*, s. 101.

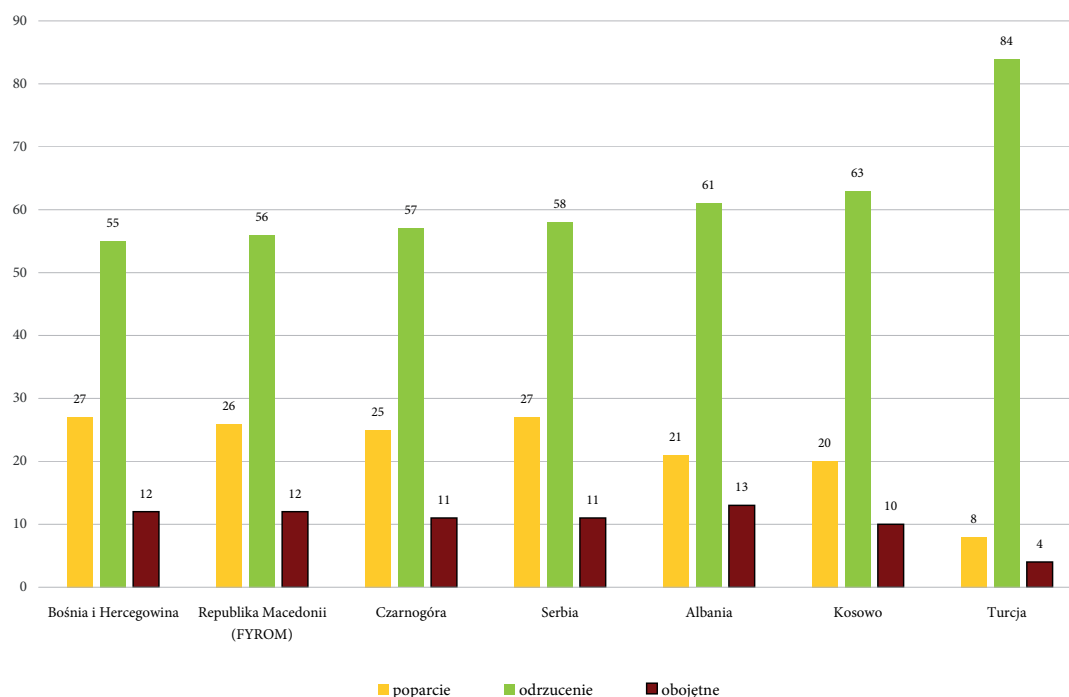
27 T. Oberkirch, J. Schild, *Wachsender Euroskeptizismus – Anatomie eines Phänomens, Arbeitspapiere zur Europäischen Integration /Working Papers on European Integration nr 6*, s. 69, http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2012/3506/pdf/Oberkirch_Schild_2010_Euroskeptizismus_AEI_nr6.pdf (dostęp: 1 0.6. 2017).

Cyklicznie realizowane badania Eurobarometru dowodzą, że Austriaków charakteryzuje także głęboki sceptycyzm wobec korzyści wynikających z członkostwa Austrii w UE. Dostrzec można to zarówno w badaniach z 2004 r. (w przededniu rozszerzenia UE na wschód nasilone były obawy przed konkurencją obywateli z nowych państw członkowskich na austriackim rynku pracy), jak i w obliczu kryzysu finansowego w 2008 r., gdy niemalże połowa respondentów (47 %) wątpiła w zyski wynikające z obecności Austrii w UE. Na przestrzeni lat 1996-2000 przeważały odpowiedzi, że członkostwo w Unii raczej nie przynosi Austrii korzyści. W pozostałych państwach członkowskich występuje najczęściej przewaga osób przekonanych, że członkostwo w UE oznacza profity.

Zwolennicy integracji europejskiej oraz zadowoleni z członkostwa Austrii w UE to w zdecydowanej większości osoby z wyższym wykształceniem, mieszkające w dużych miastach, ludzie młodzi, w większym stopniu mężczyźni niż kobiety. Przeciwnicy integracji oraz niezadowoleni z członkostwa Austrii w UE, to częściej osoby z zawodowym wykształceniem, o niższych dochodach, lękające się globalizacji i nadmiernej liberalizacji rynku pracy oraz pełne obaw o swoją przyszłość zawodową²⁸.

Austriacy od lat są w grupie obywateli UE krytycznie nastawionych wobec rozszerzeń terytorialnych UE. Według badań Eurobarometru zrealizowanych na jesieni 2014 r. aż 67 % Austriaków jest przeciwko przyjmowaniu kolejnych państw do struktur integracyjnych (przy średniej UE na poziomie 49 % dla UE-28 państw).

Wykres 6. Stosunek Austriaków do przyszłych rozszerzeń Unii Europejskiej

Źródło: ÖsterreicherInnen konstant skeptisch gegenüber künftigen EU-Erweiterungen, Die Österreichische Gesellschaft für Europapolitik, 8.10.2014 http://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20141008_OTS0002/oegfe-schmidt-oesterreicherinnen-konstant-skeptisch-gegenueber-kuenftigen-eu-erweiterungen (dostęp: 1.06.2017)

Austriacy zdecydowanie negują perspektywę członkostwa Turcji w UE (aż 84% zapytanych jest temu przeciwnych), ale także perspektywa rozszerzenia o kolejne państwa zachodniobałkańskie ma mało zwolenników

28 F. Ulram, F. Plasser, *op. cit.*, s. 102.

(wykres 6). Największym poparciem (27%) cieszy się idea członkostwa Bośni i Hercegowiny oraz Serbii. Austriacy uzasadniają swój sprzeciw wobec przystąpienia Turcji do UE najczęściej obawami przed masowym napływem tureckich imigrantów, różnicami kulturowymi, zwracając również uwagę na łamanie praw człowieka oraz brak poszanowania dla demokracji w tym państwie kandydackim.

REFERENDUM

Zamknięcie negocjacji akcesyjnych na początku marca 1994 r. stało się wyraźnym przełomem w procesie kształtowania opinii publicznej. Zorganizowana przez obie partie tworzące koalicję federalną SPÖ (niem. *Sozialdemokratische Partei Österreichs* – Socjaldemokratyczna Partia Austrii) oraz ÖVP (niem. *Österreichische Volkspartei* – Austriacka Partia Ludowa) prointegracyjna kampania informacyjna realizowana pod hasłem „Jesteśmy Europą” (niem. *Wir sind Europa*) przez podkreślała sukces negocjatorów oraz zalety członkostwa Austrii w UE²⁹. Socjaldemokraci na czele z kanclerzem Franzem Vranitzkym zwracali uwagę na korzyści – gwarancję bezpieczeństwa przy zachowanej neutralności, nowe miejsca pracy, wzrost eksportu, utrzymany wysoki poziom ochrony środowiska. Natomiast chadeacy podkreślali, iż przynależność do Europy oznacza zachowanie austriackiej tożsamości w jednoczącej się Europie (główne hasło Austriackiej Partii Ludowej brzmiało: „Jesteśmy Europejczykami, pozostaniemy Austriakami!” niem. *Wir sind Europäer und bleiben Österreicher!*). Proakcesyjna kampania chadeków kładła duży nacisk na zasługi polityków ÖVP, w tym przede wszystkim ministra spraw zagranicznych i szefa zespołu negocjacyjnego Aloisa Mocka oraz przewodniczącego Austriackiej Partii Ludowej – wicekanlerza Erharda Buska³⁰.

Grupę przeciwników akcesji Austrii do UE tworzyła przede wszystkim FPÖ (niem. *Freiheitliche Partei Österreichs* – Wolnościowa Partia Austrii), ale niechętna integracji była także Partia Zielonych (niem. *Die Grünen*) oraz znajdujący się od lat poza parlamentem komuniści. Ostrze krytyki było wymierzone w warunki członkostwa wynegocjowane przez socjaldemokratyczno-chadecki rząd F. Vranitzky'ego. Zarząd Partii Zielonych jednomyślnie odrzucił wynik negocjacji akcesyjnych, a lider FPÖ Jörg Haider uznał efekt końcowy negocjacji za zdradę narodowych interesów Austrii³¹. Z czasem J. Haider osłabił swoje negatywne stanowisko wobec członkostwa Austrii w UE, uzależniając poparcie dla akcesji Austrii od wznowienia negocjacji.

Główne hasło w kampanii FPÖ brzmiało: „NIE czyli TAK dla nowych negocjacji” (niem. *NEIN heisst JA für neue Verhandlungen*) oraz „Austria przede wszystkim” (niem. *Österreich zuerst*). Zdaniem Wolnościowców konsekwencje członkostwa Austrii w UE przyniosłyby katastrofalne skutki takie jak: wzrost bezrobocia i przestępczości, utratę szylinga oraz odejście od neutralności. FPÖ swoją negatywną kampanię opierała na hasłach, które miały wzbudzić irracjonalne lęki związane z Unią Europejską, strasząc „prawem wyborczym dla cudzoziemców”, wzrostem zorganizowanej przestępczości, napływem imigrantów oraz importem produktów żyw-

29 Zob. więcej na ten temat: „Europa wir sind Europa“ *Die österreichische Informationskampagne zum EU-Beitritt*, Bundesministerium für auswärtige Angelegenheiten Abteilung Presse und Information, Wien 1995, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Europa/Die_oesterreichische_Informationskampagne_zum_EU-Beitritt.pdf (dostęp: 1.05.2017).

30 S. Greiderer, A. Pelinka, *Das Referendum des 12. Juni w: Österreichs europäische Zukunft Analysen und Perspektiven*, red. A. Rothacher, M. Zemanek, W. Hargassner, Signum Europa Bibliothek, Wien 1996, s. 148.

31 Ibidem, s. 146.

nościowych złej jakości (np. truskawkowe jogurty zabarwane larwami czerwca, czekoladki z Belgii z krwią). Natomiast Partia Zielonych, mimo iż podobnie jak Wolnościowcy była przeciwnikiem akcesji Austrii, dystanowała się od agresywnej antyunijnej kampanii informacyjnej FPÖ³². Zieloni zwracali przede wszystkim uwagę na kwestie neutralności oraz wzrost zagrożenia dla austriackiego rolnictwa, postulując restrykcyjną kontrolę jakości żywności, regulację tranzytu przez Alpy oraz krytykując obecność elektrowni atomowych w UE, które będą finansowane z pieniędzy austriackich podatników.

Z początku obóz przeciwników UE rósł w siłę, jednak z czasem zaczął tracić zwolenników. Günter Ogris analizując badania sondażowe zrealizowane przez IFES (ang. *The International Foundation for Electoral Systems*), zwraca uwagę na to, że jeszcze w grudniu 1993 r. odsetek przeciwników (47%) był wyższy niż zwolenników (45%)³³. Niemniej stosunek Austriaków do członkostwa w UE wykształcił się w przeciągu ostatnich dwóch miesięcy poprzedzających referendum akcesyjne. Na część elektoratu, który początkowo był niechętnie nastawiony do UE, odstraszały antyeuropejskie hasła głoszone przez populistyczną FPÖ. Negatywny stosunek do UE występował w zachodniej Austrii wśród ludności utrzymującej się z rolnictwa, która obawiała się niekorzystnych następstw członkostwa.

Tabela 3. Argumenty obozu zwolenników i przeciwników integracji Austrii w UE

„Za” członkostwem Austrii w UE	„Przeciwko” członkostwu Austrii w UE
<ul style="list-style-type: none"> • Bezpieczeństwo na arenie międzynarodowej przy utrzymaniu neutralności wieczystej • Korzyści gospodarcze (obniżenie cen dla konsumentów, większy wybór produktów, wzrost płac realnych) • Współdecydowanie o polityce WE • Wsparcie w ramach Wspólnej Polityki Rolnej dla rolnictwa alpejskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • Zniesienie neutralności • Napływ migracji zarobkowej oraz zagrożenie przestępczością zorganizowaną • Koszty wynikające z obowiązkowych składek do budżetu UE • Obniżenie standardów ochrony środowiska i polityki społecznej (tranzyt przez Alpy) • Obniżenie jakości produktów żywnościowych sprowadzanych w ramach jednolitego rynku do Austrii • Wypzedaż gruntu cudzoziemcom (utrata dochodów dla regionów utrzymujących się z turystyki)

Źródło: Oprac. własne.

W referendum ogólnokrajowym przeprowadzonym 12 czerwca 1994 r.³⁴ ponad dwie trzecie obywateli Austrii (66,6%), przy frekwencji powyżej 80%, opowiedziało się za przystąpieniem Austrii do UE. Przeciwnych akcesji państwa do Unii Europejskiej było 33,4% Austriaków.

Sylvia Greiderer i Anton Pelinka zwracają uwagę, że zwolennicy akcesji uzasadniając swoją decyzję w referendum wskazywali na następujące motywy: korzyści gospodarcze w konsekwencji członkostwa (39%), likwidację izolacji Austrii na arenie europejskiej (19%) oraz stabilizację zatrudnienia, a także możliwość podjęcia

32 Ibidem, s. 149.

33 G. Ogris, *Österreichs Ja zur Europäischen Union w: Österreichs europäische Zukunft. Analysen und Perspektiven*, red. A. Rothacher, M. Zemanek, W. Hargassner, Signum Europa Bibliothek, Wien 1996, s. 157-158.

34 Było to pierwsze referendum obligatoryjne przeprowadzone w II Republice na mocy art. 44 ust. 3 konstytucji.

pracy za granicą (14%)³⁵. Jedynie 3% głosujących na TAK kierowało się lojalnością względem partii rządzących, a zaledwie 2% badanych argumentowało swoją decyzję brakiem wiarygodności i słabością argumentów przeciwników akcesji. Osoby, które w referendum głosowały przeciwko członkostwu Austrii w UE podkreślały następujące motywy: ogólne wady akcesji (26%), złe oddziaływanie Unii na austriackie rolnictwo (23%), pogorszenie stanu środowiska naturalnego (20%), utratę neutralności (15%), obawy przed przyszłością (15%), protest wobec partii rządzących oraz chęć zaakcentowania tożsamości poglądów z opozycją (15%), lęk przed utratą niezależności przez Austrię (11%), obawy przed pogorszeniem się jakości produktów żywnościowych (10%), lęk przed wykupywaniem ziemi przez obcokrajowców (4%), a także obawę przed wzrostem przestępczości (3%)³⁶.

Najwięcej zwolenników członkostwa w UE było w Burgenlandzie (74,7%), najwięcej zaś przeciwników akcesji głosowało w Tyrolu (43,3%), obawiających się negatywnych skutków tranzytu przez Alpy (tabela 4). Należy jednak zauważyć, że poza tymi dwoma landami wyniki referendum w pozostałych krajach związkowych były bardzo zbliżone, a maksymalna różnica występująca pomiędzy nimi wynosiła 3,8%³⁷.

Tabela 4. Wynik referendum w sprawie wejścia Austrii do UE

	Frekwencja w %	Uprawionych do głosowania	Głosy ważne	Głosy pozytywne „TAK”		Głosy negatywne „NIE”	
				% ogółu	Liczba	% ogółu	Liczba
AUSTRIA	82,3	5 790 578	4 724 831	66,6	3 145 981	33,4	1 578 850
Burgenland	94,0	213 090	198 279	74,7	148 041	25,34	50 238
Karyntia	81,9	420 630	340 867	68,2	232 457	31,8	108 410
Dolna Austria	90,6	1 115 663	999 471	67,9	232 457	32,1	320 483
Voralberg	80,4	221 863	177 506	66,6	118 206	33,4	59 300
Tyrol	77,6	455 396	351 201	56,7	198 990	43,3	152 211
Salzburg	82,4	347 387	284 283	65,1	184 943	34,9	99 335
Styria	81,0	907 991	728 037	68,88	501 481	31,1	226 556
Górna Austria	85,42	974 865	824 512	65,5	539 965	34,5	284 547
Wiedeń	72,96	1 133 693	820 675	66,2	542 905	33,85	277 770

Źródło: Bundesministerium für Inneres, *EU-Volksabstimmung. Volksabstimmung über den Beitritt Österreichs zur Europäischen Union am 12. Juni 1994, bearbeitet im Österreichischen Statistischen Zentralamt*, Wien 1994, s. 19. http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksabstimmung/files/Eu_Volksabstimmung.pdf. (dostęp: 10.06.2017).

35 S. Greiderer, A. Pelinka, *op. cit.*, s.150.

36 Ibidem, s. 151

37 Ch. Schaller, *Die österreichischen EG/EU – Diskussion in den Ländern*, w: *Österreichs europäische Zukunft. Analysen und Perspektiven*, red. A. Rothacher, M. Zemanek, W. Hargassner, Signum Europa Bibliothek, Wien 1996, s. 220.

W porównaniu z Finlandią i Szwecją, które także 1 stycznia 1995 r. przystąpiły do Unii Europejskiej, poparcie Austriaków dla członkostwa państwa w strukturach integracyjnych wyrażone w referendum było najwyższe, a odsetek przeciwników akcesji najniższy³⁸.

W styczniu 2002 r. Jörg Haider, stojący na czele współrządzącej wówczas skrajnie prawicowej FPÖ, zainicjował ogólnopłaństwową akcję ukierunkowaną na wywarcie wpływu na rząd Austrii, aby ten uzależnił swoją zgodę na przystąpienie Republiki Czeskiej do UE od zamknięcia elektrowni atomowej w przygranicznym Temelinie. Ostatecznie wniosek FPÖ zwołania ogólnonarodowego referendum w tej sprawie uzyskał wprawdzie poparcie 15,53% uprawnionych do głosowania, ale austriacki parlament wobec zdecydowanego sprzeciwu chadeków i socjaldemokratów nie zajął się pomysłem Wolnościowców³⁹. Na przełomie lutego i marca 2011 r. z inspiracji wielu środowisk zaczęto zbierać podpisy pod inicjatywą ludową „RAUS aus EURATOM” – wzywającą Austrię do opuszczenia Euratomu. Mimo szeroko zakrojonej kampanii nie zyskano wymaganych 100 tys. podpisów, choć rezultat był niewiele mniejszy i – wyniósł 98 678.

PARTIE POLITYCZNE

W 1945 r. ukształtowały się w Austrii niezależne od siebie obozy: socjaldemokratyczny, chadecki i narodowy. Wpływ na to miał konflikt socjoekonomiczny i religijny, który przyczynił się do utworzenia Socjaldemokratycznej Partii Austrii (niem. *Sozialdemokratische Partei Österreichs*, SPÖ)⁴⁰, jak i Austriackiej Partii Ludowej (niem. *Österreichische Volkspartei*, ÖVP), nawiązujące swoimi korzeniami do ugrupowań założonych jeszcze w XIX w. Podział kulturowo-etniczny (dążenie do zjednoczenia z Niemcami *versus* przywiązanie do państwa austriackiego) odrodził się wraz z powołaniem w 1949 r. Związku Niezależnych (niem. *Verband der Unabhängigen*, VdU) formacji, która w 1956 r. przekształciła się w Wolnościową Partię Austrii (niem. *Freiheitliche Partei Österreichs*, FPÖ). Stopniowo jednak stare podziały socjopolityczne traciły na znaczeniu. Zarówno socjaldemokracja, jak i chadecja zorientowane na wzajemną współpracę ulegały tendencjom dośrodkowym, zbliżając się do centrum sceny politycznej.

System partyjny II Republiki Austrii oparty na duopolu chadecji i socjaldemokracji postrzegany był jako jeden z bardziej stabilnych systemów partyjnych Europy Zachodniej. Utrzymująca się równowaga partyjna oparta była na dominacji dwóch ugrupowań SPÖ i ÖVP, które przez długi czas uzyskiwały podobne poparcie w wyborach⁴¹. Dopiero pod koniec lat 80. rozpoczęła się postępująca erozja dotychczasowego systemu, oznaczająca dekoncentrację poparcia socjaldemokracji i chadecji oraz wzrost znaczenia skrajnie prawicowej, partii populistycznej FPÖ⁴². Symptodem zmian stało się m.in. rozbitcie bipolarnego układu rywalizacyjnego (SPÖ- ÖVP) przez FPÖ oraz obecność od 1986 r. w Radzie Narodowej partii zielonych *Die Grünen – Die Grüne*

38 W Szwecji za członkostwem w UE w referendum z 13 listopada 1994r. opowiedziało się 52,3% głosujących, negatywnie zaś 46,8%. W Finlandii przeprowadzono referendum 16 października 1994 - za akcesją zagłosowało 56,9%, przeciwnych było 43,1%. Zob. M. Mróz, *Referenda w sprawie przystąpienia do Unii Europejskiej*. Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Nr 881 styczeń 2002, s. 1-2.

39 http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksbegehren/files/VB_Ranking_aktuell_2015.pdf (dostęp: 10.06.2017)

40 Do 1994 r. była to Socjalistyczna Partia Austrii (niem. *Sozialistische Partei Österreichs*).

41 G. Smith, *Życie polityczne w Europie Zachodniej*, Puls, Warszawa 1992, s. 116-117.

42 A. Pelinka, S. Rosenberger, *Österreichische Politik, Grundlagen Strukturen Trends*, Wien 2000, s. 135.

Alternative (Grüne) oraz późniejsza intensyfikacja rywalizacji między partiami rządzącymi a opozycyjnymi. Wybory z 2013 r. przyniosły największą fragmentaryzację parlamentu od początku istnienia II Republiki Austrii. W Radzie Narodowej XXV kadencji swoją reprezentację posiadało aż sześć partii, w tym dwa nowe ugrupowania powstałe tuż przed elekcją takie jak: populistyczna Drużyna Stronacha (niem. *Das Team Stronach für Österreich*) oraz liberałowie z NEOS – Nowa Austria i Forum Liberalne (niem. *Das Neue Österreich und Liberales Forum*).

W ciągu 70 lat istnienia II Republiki najczęściej wybieranym modelem obok rządów jednopartyjnych była wielka koalicja – ÖVP i SPÖ. Po 1995 r. jedynym odejściem od sprawdzonej konfiguracji partyjnej rządów socjaldemokratyczno-chadeckich była koalicja z lat 2000-2006 tworzona przez ÖVP-FPÖ/ BZÖ (I i II gabinet Wolfganga Schüssela). W wyniku wyborów do Rady Narodowej w 2013 r. powstała koalicja gabinetowa złożona z SPÖ i ÖVP (gabinet Wernera Faymanna 2013-2016 oraz od maja 2016 r. gabinet Christiana Kerna), która posiada jedynie 54% większość w pierwszej izbie parlamentu.

Cechą wyróżniającą austriacki system partyjny jest polaryzacja sceny politycznej wokół kwestii integracji europejskiej. Ten widoczny podział określany jest przez Aleksa Szczerbiaka i Paula Taggarta modelem otwartego sporu (ang. *systems of open contestation*)⁴³. Prointegracyjnie nastawione ugrupowania to Socjaldemokratyczna Partia Austrii, Austriacka Partia Ludowa, Zieloni oraz liberałowie z ugrupowania NEOS – Nowa Austria i Forum Liberalne. Krytyczna wobec UE pozostaje skrajnie prawicowa Wolnościowa Partia Austrii

LEWICA

Po lewej stronie sceny politycznej w Austrii znajduje się zarówno centrolewicowa Socjaldemokratyczna Partia Austrii jak i Zieloni.

Socjaldemokratyczna Partia Austrii po raz pierwszy w programie partyjnym z 1958 r. przedstawiła swoje postulaty związane z integracją Europy i obecnością Austrii w europejskich strukturach współpracy. Socjaldemokracja podkreśliła, iż popiera „dobrowolne gospodarcze połączenie europejskich państw, jako pierwszy krok do stworzenia demokratycznej wspólnoty określonej przez SPÖ jako <Stany Zjednoczone Europy>”⁴⁴.

W pierwszym przyjętym po akcesji Austrii do UE programie z 1998 r. SPÖ poparła dalszą integrację Europy, wierząc że Unia stając się wspólną ojczyzną dla obywateli państw członkowskich, stwarza im najlepszą gwarancję bezpieczeństwa socjalnego oraz rozwoju gospodarczego⁴⁵. Partia podkreśliła, że chce wzmacniać społeczny wymiar Europy, tak aby podejmowane na poziomie państw narodowych działania w walce w bezrobociem były kontynuowane na płaszczyźnie unijnej. Za priorytet uznała stworzenie Unii obywateli posiadającej demokratyczne struktury oraz aktywne społeczeństwo obywatelskie. Mimo poparcia dla rozszerzenia UE,

43 A. Szczerbiak, P. Taggart, *Conclusion: Opposing Europe? Three Patterns of Party Competition over Europe*, w: red. A. Szczerbiak, P. Taggart, *The Comparative Party Politics of Euroscepticism. Case Studies and Country Surveys*, Oxford 2008, s. 350.

44 *Das „Neue Partei Programm“ der Sozialistischen Partei Österreichs 1958*, w: *Österreichische Parteiprogramme 1868–1966*, red. K. Berchtold, Wien 1967, s. 290.

45 *Das Grundsatzprogramm der SPÖ 1998*, s. 4., https://spoe.at/sites/default/files/das_spoe_parteiprogramm.pdf (dostęp: 10.06.2017).

które nazwała poszerzeniem strefy pokoju i stabilizacji, SPÖ podkreśla konieczność starannych przygotowań, które mają zapewnić gospodarcze, jak i społeczne korzyści dla całej Europy⁴⁶.

W manifestie wyborczym z 2013 r. partia przedstawiała 111 projektów działań naprawczych zorientowanych na poprawę sytuacji gospodarczej, społecznej tak w Austrii jak i w UE⁴⁷. Austria, jak zapewniła socjaldemokracja, angażuje się do walki z kryzysem, bo od gospodarczej siły UE zależy także rozwój ekonomiczny państwa. SPÖ podkreśliła, że będzie mocnym głosem w UE reprezentującym interesy Austrii na szczeblu europejskim. SPÖ chce silnej Europy, dlatego popiera reformy, które mają zwiększyć zdolność UE do efektywnego działania. Równocześnie partia podkreśla, że część kompetencji powinna zgodnie z zasadą subsydiarności pozostać w gestii państw, jak np. gospodarowanie zasobami wodnymi⁴⁸. Partia zaproponowała, aby Europa walcząc z długotrwałymi skutkami kryzysu inwestowała we wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Ugrupowanie zdecydowanie sprzeciwiło się rozwiązaniom, polegającym na tym, aby koszty kryzysu finansowego ponosili podatnicy oraz sektor publiczny w państwach członkowskich. SPÖ apelowała: „W przyszłości polityka gospodarcza UE musi opierać się na dwóch solidnych filarach: inwestycjach we wzrost i zatrudnienie jak i na odpowiedzialnej, społecznie zrównoważonej zdyscyplinowanej polityce budżetowej⁴⁹. Partia domaga się, aby przy podziale środków budżetowych w UE priorytet miały wydatki na edukację, badania, infrastrukturę i innowacje, gwarantujące zjednoczonej Europie nowe miejsca pracy. Partia opowiada się za reformą Paktu Stabilizacji i Wzrostu. SPÖ apelowała o to, aby UE była bardziej socjalna, a za wzór dobrych praktyk stawiała Austrię z najmniejszą stopą bezrobocia ze wszystkich państw członkowskich. Uznając za konieczne podwyższenie europejskich standardów socjalnych, SPÖ zapowiedziała walkę z dumpingiem socjalnym i płac oraz wprowadzenie ogólnounijnej płacy minimalnej. Socjaldemokracja apelowała, aby walka z bezrobociem stała się w Unii tak samo ważnym priorytetem, jak redukcja długów publicznych w państwach członkowskich⁵⁰. Partia popiera podejmowane na szczeblu unijnym regulacje rynków finansowych, w tym wprowadzenie europejskiego nadzoru bankowego, zapobiegającego kryzysom finansowym w przyszłości. Chce kontroli nad agencjami ratingowymi, które w jej opinii przyczyniły się do zaostrzenia kryzysu⁵¹.

W programie opracowanym przed wyborami do PE w maju 2014 r. SPÖ udowadniała, że utrzymanie europejskiego modelu socjalnego oraz wysokiej jakości usług publicznych w edukacji, służbie zdrowia, transporcie, to najlepszy sposób na walkę z kryzysem⁵². Socjaldemokracja zdecydowanie odrzuciła pomysł wystąpienia Austrii ze strefy euro, wskazując, iż rezygnacja ze wspólnej waluty oznaczałaby ogromne koszty oraz wzrost bezrobocia. Poparła zwiększenie kompetencji PE, przejrzystość działań w ramach KE i Rady, a także wzrost udziału obywateli (m.in. poprzez promocję europejskiej inicjatywy obywatelskiej) w kształtowaniu zjedno-

46 Ibidem, s. 27.

47 *111 Projekte für Österreich – Übersicht. SPÖ-Wahlprogramm 2013*, s. 13. https://spoe.at/sites/default/files/spoe_wahlprogramm13.pdf. (dostęp: 10.06.2017).

48 Ibidem, s. 14.

49 Ibidem, s. 13.

50 Ibidem, s. 14.

51 Ibidem, s. 18.

52 *Wahlprogramm SPO. Wahl zum Europäischen Parlament 2014. Für ein soziales Europa*, s.11-12. https://spoe.at/sites/default/files/wahlprogramm_eu-wahl_2014_final.pdf (dostęp: 10.06.2017).

czonyj Europy. Socjaldemokracja opowiedziała się za rozszerzeniem terytorialnym UE o nowych członków, w szczególności o państwa zachodniobałkańskie.

W programie z 1991 r. **Partia Zielonych** zwracając uwagę na grożące Europie nacjonalizmy oraz na zyskujące na znaczeniu partie skrajnie prawicowe, krytycznie odniosła się do koncepcji integracji europejskiej. Ugrupowanie zwróciło uwagę na trudne do określenia długofalowe konsekwencje procesu integracyjnego oraz nieznaną ostateczny kształt zjednoczonej Europy⁵³. Politykę na rzecz integracji ze Wspólnotami Europejskimi Zieloni postrzegali jako program ubezwłasnowolnienia całego narodu. Partia podnosiła obawy, iż kwestie społeczne i ekologiczne zostaną podporządkowane interesom gospodarczym

Dopiero w programie z 2001 r. Partia Zielonych. przedstawiła swoją wizję Unii Europejskiej oraz założenia swojej polityki europejskiej⁵⁴. Nawiązując do swojego wcześniejszego antyintegracyjnego stanowiska, zawartego w programie partyjnym z 1991 r., Zieloni potwierdzili, iż akceptują decyzję Austriaków o przystąpieniu do Unii wyrażoną w referendum akcesyjnym z 1994 r. Chcą, aby Unia stała się socjalną, ekologiczną i demokratyczną wspólnotą państw, która będzie odgrywać rolę pozytywnego globalnego gracza⁵⁵. Równocześnie podkreślili, że nie rezygnują z napiętnowania panujących w UE neoliberalnych zasad gospodarczych. Alarmowali, że prawo europejskie przyjmowane jest nie tylko bez udziału parlamentów, ale także z wyłączeniem opinii publicznej, a zatem z pogwałceniem zasad przejrzystości procesu uchwalenia prawa. Tym samym Zieloni przestrzegali przed pogłębiającym się deficytem demokracji. Za niewłaściwe partia uznała, że Komisja i Rada Ministrów podejmuje w UE kluczowe decyzje, a PE jest im podporządkowany⁵⁶. Nazywając siebie ugrupowaniem społeczeństwa obywatelskiego Partia Zielonych postulowała wzmocnienie parlamentów jako instytucji ustrojodawczych i ustawodawczych.

Partia opowiedziała się za szybkim rozszerzeniem UE o nowe państwa, które umożliwi budowę wspólnej Europy na fundamencie demokracji, praw człowieka, w oparciu o społeczne i ekologiczne priorytety: „Widzimy w przystąpieniu krajów Europy Środkowej i Wschodniej do UE historyczny krok w kierunku demontażu podziału Europy, który przewyższy katastrofalne szkody dyktatur komunistycznych, nacjonalizm oraz zlikwiduje przepaść między bogatą i biedną Europą”⁵⁷. Zieloni uzależniali rozszerzenie UE od przestrzegania przez państwa kandydackie praw człowieka i zasad demokracji. Ugrupowanie zdecydowanie skrytykowało forsowane przez rząd kanclerza Schüssela okresy przejściowe, które zgodnie z założeniami koalicji ÖVP-FPÖ miały chronić austriacki rynek pracy przed pracownikami z nowych państw, a *de facto* dyskryminowały cudzoziemców w Austrii. Zieloni negowali także rewizjonistyczne ich zdaniem postulaty (współrządzącej FPÖ) uzależnienia zgody na rozszerzenie UE o Czechy i Słowenię od uchylecia dekretów Benesa i uchwał AVNOJ⁵⁸. Krytycznie

53 *Leitlinien grüner Politik 1991*, s. 37, <https://www.yumpu.com/de/document/view/21148823/leitlinien-gruner-politik-1990-wahlen/1> (dostęp: 1.12.2016).

54 *Grundsatzprogramm der Grünen beschlossen beim 20. Bundeskongress der Grünen am 7. und 8. Juli 2001 in Linz*, <https://www.gruene.at/partei/programm/parteiprogramm> (dostęp: 10.06.2017).

55 *Ibidem*, s. 70.

56 *Ibidem*, s. 70.

57 *Ibidem*, s. 72.

58 Dekrety Benesa (czes. *Benešovy dekrety*) z 1945 r. oraz uchwały Antyfaszystowskiej Rady Wyzwolenia Narodowego Jugosławii (*Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije AVNOJ*) dotyczyły konfiskaty mienia etnicznych Niemców, którzy po II wojnie światowej zostali wysiedleni z terenów ówczesnej Czechosłowacji i Jugosławii.

odnosili się także do oczekiwań, aby państwa kandydackie jeszcze przed akcesją musiały spełniać restrykcyjne zobowiązania wynikające z późniejszego ich członkostwa w strefie Schengen.

W przyjmowanych przed wyborami do PE programach europejskich opozycyjna Partia Zielonych krytykowała politykę rządu federalnego (zarówno ÖVP-FPÖ, jak i SPÖ- ÖVP). Rządzącej koalicji zarzucano pasywność, działania dezintegracyjne, brak podejmowania konkretnych działań w obliczu kryzysu gospodarczego i migracyjnego, wreszcie nieinformowanie obywateli i zrzucanie odpowiedzialności za wszelkie wewnętrzne problemy na UE. Zieloni przekonywali, że zarówno Austria potrzebuje Europy do rozwiązania wielkich problemów, jak i Europa potrzebuje wspólnotowych rozwiązań oraz aktywnej konstruktywnie działającej Austrii⁵⁹. Partia za priorytet uznała demokratyzację struktur unijnych, wzmocnienie Parlamentu Europejskiego w systemie instytucjonalnym wraz z równoczesnym ograniczeniem kompetencji organów międzyrządowych. W tym kontekście przestrzegała przed nacjonalizmem i ksenofobią sił skrajnie prawicowych. Partia kreowała się na obrońcę UE przed jej przeciwnikami, przed lobbystami i koncernami kierującymi się jedynie własnymi interesami⁶⁰. Zapowiadała również zdecydowaną walkę z korupcją oraz z przestępstwami podatkowymi. Zieloni domagali się przestrzegania praw i wolności obywatelskich w UE, zwracając uwagę na ochronę danych osobowych i walkę z dyskryminacją (m.in. ze względu na płeć czy orientację seksualną)⁶¹. Stałym elementem obecnym w manifestach były postulaty odnoszące się do ochrony środowiska, polityki klimatycznej i energetycznej. Partia przestrzegała przed tym, aby neoliberalne dążenia do osiągnięcia wzrostu gospodarczego i zwiększenia konkurencyjności nie przysłoniły równie istotnych celów związanych z polityką społeczną i ochroną środowiska. Zieloni domagali się w swoich programach europejskich podjęcia skutecznych działań przeciwdziałających bezrobociu, większej odpowiedzialności przedsiębiorstw za zanieczyszczanie środowiska, ograniczenia ruchu drogowego w UE, wycofania genetycznie modyfikowanej żywności oraz likwidacji elektrowni atomowych (m.in. stałe żądanie dotyczące wystąpienia Austrii z EURATOMU) i przestawienia się na odnawialne źródła energii. Jednym z głównych postulatów Zielonych zawartym w manifestie wyborczym z 2014 r. było żądanie likwidacji w UE elektrowni atomowych do 2030 r.⁶² Ugrupowanie zdecydowanie sprzeciwiło się wprowadzeniu na rynek europejski żywności genetycznie modyfikowanej oraz opowiedziało się za etykietowaniem żywności szeroko informujących konsumentów o składzie produktu⁶³. Zieloni, popierając wspólną walutę oraz członkostwo Austrii w strefie euro, wskazywali na konieczność utworzenia nie tylko unijnej polityki walutowej i fiskalnej, ale przede wszystkim realizacji wspólnej polityki gospodarczej i społecznej w UE. Postulowali stworzenie europejskiej unii socjalnej, w ramach której przestrzegane byłyby wysokie socjalne standardy, skutecznie zapobiegające dumpingowi płacowemu i socjalnemu⁶⁴. Politykę rządów europejskich w okresie kryzysu gospodarczego Zieloni ocenili negatywnie, zwracając uwagę że podejmowane działania były pozbawione kontroli parlamentarnej. Ich zdaniem, konsekwencją kryzysu gospodarczego jest kryzys demokracji oraz wzrost znaczenia prawicowych

59 *Pläne, Projekte, Visionen. Europawahl 2014 Die Grünen*, s. 8. <https://www.gruene.at/europa/programm> (dostęp: 10.06.2017).

60 *Ibidem*, s. 8.

61 *Ibidem*, s. 24.

62 *Ibidem*, s. 12.

63 *Ibidem*, s. 14.

64 *Ibidem*, s. 20.

i nacjonalistycznych sił, które dążą do renacjonalizacji, a tym samym do rozpadu Unii⁶⁵. Ugrupowanie poparło ideę wspólnej europejskiej listy do Parlamentu Europejskiego, na której znaleźliby się również kandydaci do Komisji Europejskiej⁶⁶. Dostrzegając konieczność kontynuacji zmian w UE austriaccy Zieloni opowiedzieli się za zwołaniem nowego europejskiego konwentu, pochodzącego z wyborów bezpośrednich, który w dialogu z obywatelami pracowałby nad reformą traktatową w Unii⁶⁷. Partia Zielonych zdecydowanie sprzeciwia się umowie o wolnym handlu USA–UE, domagając się włączenia parlamentów narodowych w obieg informacji o prowadzonych negocjacjach z USA, a także zagwarantowania im prawa do współdecydowania⁶⁸. Partia Zielonych opowiedziała się za rozszerzeniem UE o państwa zachodniobałkańskie oraz o Turcję, dostrzegając także dla Ukrainy szanse na członkostwo w strukturach europejskich w dalekiej przyszłości.

CENTRUM

Partia NEOS – Nowa Austria została założona w 2012 r., a już we wrześniu 2013 r. uzyskując 4,9% głosów, przekroczyła próg wyborczy i dostała się do Rady Narodowej. W styczniu 2014 r. partia połączyła się z Forum Liberalnym (formacją, która w latach 90. była obecna w parlamencie) i przyjęła nazwę **NEOS – Nowa Austria i Forum Liberalne** (niem. *NEOS – Das Neue Österreich und Liberales Forum*).

Liberałowie z NEOS Nowej Austria i Forum Liberalnego podczas kampanii wyborczej do PE w 2014 r. namawiali do budowy europejskiego państwa związkowego oraz do opracowania nowej konstytucji zjednoczonej Europy przez konwent, którego członkowie byłiby bezpośrednio wybrani przez obywateli UE⁶⁹. NEOS chcą rozwoju europejskiego społeczeństwa obywatelskiego oraz postulują pogłębienie integracji w ramach UE. Ugrupowanie podkreśla: „Europa to więcej niż Unia Europejska, a UE o więcej niż jednolity rynek, zarządzanie finansowe i strefa euro”⁷⁰, stąd tak ważne jest kształtowanie tożsamości europejskiej w państwach członkowskich.

Partia zdecydowanie opowiada się za powstaniem federalnego, demokratycznego, praworządnego państwa związkowego – Stanów Zjednoczonych Europy, w którym poszanowana byłaby różnorodność wielu kultur europejskich⁷¹. Chce silnej zjednoczonej Europy w zglobalizowanym świecie. Zarówno w manifestie wyborczym z 2014 r., jak i znolizowanym w czerwcu 2016 r. programie partia zgłosiła postulat zmniejszenia składu KE, uproszczenia ordynacji do Parlamentu Europejskiego (za sprawą wprowadzenia jednej europejskiej listy), li-

65 Ibidem, s. 21.

66 Ibidem, s. 22.

67 Ibidem, s. 22.

68 Ibidem, s. 17.

69 *NEOS Wahlprogramm 2014 „Pläne für Europa“* Stand 8. Mai 2014, s.4. <https://europa.neos.eu/wp-content/uploads/sites/3/2014/05/Pläne-für-ein-neues-Europa.pdf> (dostęp: 10.06.2017).

70 *NEOS Wir Erneuern Österreich. Mutig, innovativ, freiheitsliebend. Unsere Pläne Für Ein Neues Österreich*, Stand: 25. Juni 2016, s. 84. <https://partei.neos.eu/wp-content/uploads/2016/07/NEOS-PLAENE-OESTERREICH-2016-Online-Einzel.pdf> (dostęp: 10.06.2017).

71 *NEOS Wahlprogramm 2014 „Pläne für Europa“* Stand 8. Mai 2014, s. 8. <https://europa.neos.eu/wp-content/uploads/sites/3/2014/05/Pläne-für-ein-neues-Europa.pdf> (dostęp: 10.06.2017).

kwidacji posiedzeń PE w Strassburgu oraz realizacji dalszej reformy PE, który miałby w przyszłości składać się z dwóch izb⁷².

NEOS opowiadają się za odpowiedzialną socjalnie Europą, która zagwarantuje dobrobyt w oparciu o socjalną i ekologiczną gospodarkę rynkową. Ugrupowanie deklaruje realizację polityki europejskiej w atmosferze dialogu, przejrzystości, tak aby UE odgrywała bardziej świadomą rolę w zglobalizowanym świecie. Partia zdecydowanie odrzuca pomysł wystąpienia Austrii ze strefy euro czy też likwidację wspólnej waluty w UE.

PRAWICA

Prawicę w Austrii tworzą zarówno chadecka centroprawicowa Austriacka Partia Ludowa jak i skrajnie prawicowa Wolnościowa Partia Austrii.

Austriacka Partia Ludowa odniosła się po raz pierwszy do idei integracji europejskiej w programie z 1952 r. ÖVP zastrzegła wówczas, że choć priorytetem polityki austriackiej pozostaje osiągnięcie i utrzymanie pełnej niezależności, to za możliwe uznaje przekazanie suwerenności na rzecz ponadnarodowej organizacji europejskiej, która powstanie w przyszłości⁷³.

W programie z 1995 r. ÖVP, nazywając siebie austriacką partią w Europie, zamieściła wyraźną deklarację poparcia dla integracji europejskiej: „Zjednoczona Europa jest fundamentem, na którym w przyszłości będzie opierać się pokój i bezpieczeństwo naszego kontynentu”⁷⁴. Austriacka Partia Ludowa, określając Europę swoim dziedzictwem i misją, przedstawiła popieraną koncepcję integracji europejskiej, zbudowanej na wspólnych wartościach, historycznych doświadczeniach, wyznaczonych celach, a także bogatej różnorodności narodowych i regionalnych tradycji narodów i grup etnicznych⁷⁵. Ponadto ÖVP podkreśliła, że proces integracji europejskiej jest projektem pokojowym, dającym Europie gwarancję uwolnienia się od nacjonalizmu i szowinizmu. Odnosząc się do doświadczeń Austrii jako państwa federacyjnego chadecja opowiedziała się za subsydiarną UE oraz wyraźnym podziałem zadań między regiony, państwa narodowe i instytucje unijne.

W kolejnym programie zasadniczym, który został przyjęty 20 lat później tj. w 2015 r., Austriacka Partia Ludowa zapewniła, że „miłość do ojczyzny i zachwyt zjednoczoną Europą nie są wzajemnymi przeciwieństwami”⁷⁶. ÖVP opowiada się za tym, aby Austria uczestniczyła w dalszym pogłębianiu integracji, odgrywając wiodącą rolę w działaniach na rzecz powstania zjednoczonej, demokratycznej, bezpiecznej i silnej UE⁷⁷. Kluczowe znaczenie ma utrzymanie zaufania społecznego do instytucji unijnych, stąd chadecja walcząc z szerzącym się eurosceptycyzmem apeluje o edukację europejską i informowanie obywateli o politykach i działaniach podej-

72 Ibidem, s.11-12. oraz NEOS *Wir Erneuern Österreich. Mutig, innovativ, freiheitsliebend. Unsere Pläne Für Ein Neues Österreich*, Stand: 25. Juni 2016, s. 85. <https://partei.neos.eu/wp-content/uploads/2016/07/NEOS-PLAENE-OESTERREICH-2016-Online-Einzel.pdf> (dostęp: 10.06.2017).

73 „Alles für Österreich“. *Programmatyczne Grundsätze der Österreichischen Volkspartei, 1952* w: K. Berchtold, *Österreichische Parteiprogramme 1868-1966*, Wien 1967, s. 380.

74 *Grundsatzprogramm der ÖVP*, beschlossen am 30. ordentlichen Parteitag der Österreichischen Volkspartei am 22. April 1995 in Wien, s. 12. http://austria-forum.org/af/AEIOU/%C3%96sterreichische_Volkspartei,_%C3%96VP/Grundsatzprogramm_OEVP_1995 (dostęp: 10.06.2017).

75 Ibidem, s. 61.

76 *Grundsatzprogramm der Österreichischen Volkspartei 2015*, s. 7, http://www.stvp.at/files/2015/05/%C3%96VP_Grundsatzprogramm_2015.pdf (dostęp: 10.06.2017).

77 Ibidem, s. 41.

mowanych przez UE, w tym o realizowanych w Austrii projektach, które są finansowane ze środków unijnych. ÖVP podkreśla, że nie ma alternatywy wobec dalszego pogłębiania integracji europejskiej, stąd domaga się, aby uwspólnotowione zostały wszystkie te obszary, w których państwa narodowe w zglobalizowanym świecie nie mogą skutecznie i efektywnie działać samodzielnie. Chadecja chce, aby dalszy rozwój UE w kierunku unii politycznej oparty był o realizację zasady subsydiarności i solidarności. Według ÖVP Unia powinna opierać się na jasnych zasadach wzajemnej niezawodności, demokratycznej kontroli oraz większym udziale obywateli w procesie decyzyjnym UE (np. poprzez instytucję ogólnoeuropejskiego referendum). Chadecja opowiada się również za wprowadzeniem jednej ordynacji wyborczej do PE oraz za wspólnymi europejskimi listami kandydatów na europosłów.

ÖVP postrzega zjednoczoną Europę jako gwarancję pokoju, stabilizacji i bezpieczeństwa, a długoterminowym celem określa utworzenie wspólnej europejskiej armii⁷⁸. Opowiada się za wspólną europejską walutą, zdecydowanie odrzucając proponowane przez „radykalne siły” (w domyśle FPÖ – J.M.) wystąpienie ze strefy euro i z UE, które określa jako nieodpowiedzialne względem obywateli Austrii i Europy⁷⁹. Opuszczenie Unii przez Austrię, jak przekonują chadecy, negatywnie wpłynęłoby na konkurencyjność gospodarczą i na walutę Austrii, stawiając pod znakiem zapytania zarówno zatrudnienie, jak i system socjalny w państwie⁸⁰. Stabilna, silna oraz wiarygodna europejska waluta zależy od wspólnej polityki budżetowej, fiskalnej i gospodarczej, dlatego ÖVP opowiada się za pełną realizacją UGiW. W programie z 2015 r. partia wyraźnie popiera przeszłe rozszerzenie Unii o państwa zachodniobałkańskie: „Stabilizacja w tym regionie oznacza bezpieczeństwo oraz lepsze warunki gospodarcze dla Austrii” – tymi słowami ÖVP uzasadnia swoje stanowisko⁸¹.

Przed wyborami do PE VIII kadencji w maju 2014 r. chadecja deklarowała zaangażowanie na rzecz walki z kryzysem gospodarczym strefy euro oraz podjęcie działań ukierunkowanych na podniesienie konkurencyjności i wzrostu gospodarczego. ÖVP opowiada się za europejskim nadzorem bankowym, wprowadzeniem podatku od transakcji finansowych, niezależnością Europejskiego Funduszu Walutowego oraz likwidacją zadłużenia publicznego państw członkowskich UE. Chadecja jest za likwidacją zależności energetycznej zjednoczonej Europy od zewnętrznych dostawców (Rosji i państw OPEC). W programie z 2014 r. ÖVP wyraźnie poparła włączenie parlamentów narodowych w kontrolę przestrzegania zasady subsydiarności i europejską inicjatywę obywatelską, umożliwiającą bezpośrednie włączenie obywateli w proces decyzyjny UE⁸². Podkreśliła także konieczność akceptacji obywateli państw członkowskich dla dalszych zmian traktatowych w UE⁸³. W 2014 r. chadecja uznała, że wydarzenia polityczne (rządy prezydenta Recepta Tayyipa Erdoğan) w samej Turcji oddalają perspektywę członkostwa tego państwa w UE⁸⁴.

Istniejący w latach 1949-1955 **Związek Niezależnych** (niem. *Verband der Unabhängigen*, VdU) – poprzednik Wolnościowej Partii Austrii, od momentu swojego powstania opowiadał się za integracją europejską. Już

78 Ibidem, s. 43.

79 *Für ein besseres Europa. Für ein erfolgreiches Österreich. Schwerpunktprogramm der ÖVP – zur Europawahl 2014*, s. 5-6. <http://www.besseres-europa.at/europa/> (dostęp: 10.06.2017).

80 *Grundsatzprogramm der Österreichischen Volkspartei 2015...*, s. 44.

81 Ibidem, s. 44.

82 *Für ein besseres Europa. Für ein Erfolgreiches Österreich...*, s. 11.

83 Ibidem, s. 12.

84 *Für ein besseres Europa. Für ein Erfolgreiches Österreich...*, s. 10.

w 1949 r., jako pierwsze ugrupowanie w Austrii zgłosił postulat zjednoczenia kontynentu i utworzenia Stanów Zjednoczonych Europy⁸⁵. Motywy tej prointegracyjnej postawy wynikały przede wszystkim z niemiecko-narodowego profilu ugrupowania, które zjednoczenie Europy interpretowało jako szansę na integrację całego niemieckojęzycznego obszaru oraz partycypację Austrii w ekonomicznych korzyściach wynikających z integracji europejskiej.

Na początku lat 90. **Wolnościowa Partia Austrii** radykalnie zmieniła swoje stanowisko względem integracji europejskiej. FPÖ krytykowała „ułomność” Wspólnot Europejskich, zarzucając strukturom integracyjnym nadmierną biurokrację, centralizm oraz wyraźny deficyt demokracji. Z czasem coraz mocniej uwidaczniała się niechętna integracji nowa orientacja ugrupowania. W 1991 i 1992 r. frakcja FPÖ w Radzie Narodowej głosiła zarówno przeciwko członkostwu Austrii w Europejskim Obszarze Gospodarczym, jak i przeciwko akcesji do WE/UE. W czerwcu 1992 r. Wolnościowcy przedstawili rządowi listę żądań, których realizacji domagali się podczas negocjacji akcesyjnych. Ugrupowanie krytykowało politykę europejską wielkiej koalicji, podważając wynegocjowane warunki akcesji oraz przekonując wyborców, iż jedynie FPÖ dba o interesy Austriaków, rozliczając *establishment* ze złożonych obietnic.

W pierwszym przyjętym przez FPÖ po akcesji Austrii do UE programie z 1997 r. partia zastrzegła, że powstała na przestrzeni lat różnorodność narodów i kulturowe dziedzictwo Europy wymaga ochrony przed aktualnymi tendencjami do ujednolicania, stąd Wolnościowa Partia Austrii popiera współpracę państw europejskich na zasadach konfederacji – związku państw⁸⁶. Ugrupowanie zdecydowanie sprzeciwiło się centralistycznej wizji rozwoju Unii Europejskiej, która sama określa kompetencje oraz zakres swojego działania⁸⁷. W art. 3 rozdziału VI partia określiła od czego zależy powodzenie realizacji projektu europejskiego: „Dalszy rozwój Europy musi być ukształtowany poprzez rozwój demokracji i swobód obywatelskich. Więcej jedności w Europie może oznaczać mniej wolności dla obywateli”⁸⁸.

W programie „Austria najpierw” przyjętym w 2011 r. FPÖ za swój priorytet przyjęła ochronę ojczyzny, utrzymanie narodowej tożsamości, suwerenności oraz neutralności. W otwierającym program 10-punktowych wytycznych wolnościowej polityki partia podkreśliła, że podstawą jej polityki europejskiej oraz międzynarodowych kontaktów jest stworzenie związku wolnych narodów i suwerennych ojczyzn⁸⁹. Pod pretekstem obrody wolności obywateli oraz prawdziwej demokracji, partia sprzeciwia się rozbudowie unijnej biurokracji oraz przekazywaniu kompetencji przez państwa narodowe na płaszczyznę europejską. FPÖ akcentuje, że „prawnokonstytucyjne zasady suwerennego państwa członkowskiego powinny mieć bezwzględne pierwszeństwo

85 *Das Programm des Verbandes der Unabhängigen, 1949* w: K. Berchtold, *Österreichische Parteiprogramme 1868–1966, Kapitel Das liberal-deutschnationale Lager, 1919–1966*, Wien 1967, s. 485.

86 *Das Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs 1997 mit Berücksichtigung der beschlossenen Änderungen vom 27. Ordentlichen Bundesparteitag der FPÖ am 23. April 2005 in Salzburg*, s. 7 <http://www.fpoe-bildungsinstitut.at/documents/10180/20998/Parteiprogramm+der+FP%C3%96%201997+mit+den+2005+beschlossenen+%C3%84nderungen.pdf/abf304e8-3871-4dfc-80d3-6ee60259bf93> (dostęp: 10.06.2017).

87 Ibidem, s. 8.

88 Ibidem, s. 8-9.

89 *Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ) „Österreich zuerst“ beschlossen vom Bundesparteitag der Freiheitlichen Partei Österreichs am 18. Juni 2011 in Graz*, s. 3, <http://www.fpoe.at/themen/parteiprogramm> (dostęp: 1.02.2015).

przed prawem wspólnotowym⁹⁰. Reprezentując interesy obywateli, partia domaga się aby podstawowe zmiany w konstytucji, będące konsekwencją ratyfikacji europejskich traktatów, przyjmowane były w obligatoryjnym referendum. Zjednoczona Europa, ma opierać się zgodnie z wizją Wolnościowców na wspólnocie państw, które nie tylko geograficznie, duchowo i kulturowo należą do Europy, ale także przyznają się do zachodnich wartości, dziedzictwa kulturowego i tradycji europejskich narodów. Te ostatnie zaś są zagrożone według FPÖ przez wymuszoną wielokulturowość, globalizację oraz masowy napływ migrantów do Europy. Partia popiera Wspólną Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa, pod warunkiem utrzymania austriackiej neutralności i wyraźnego ograniczenia wpływów pozaeuropejskich potęg i sojuszy.

Podczas 31 federalnego zjazdu partyjnego w grudniu 2013 r. w Grazu FPÖ wskazała pięć kluczowych punktów swojego programu europejskiego: 1) sprzeciw wobec dalszej centralizacji UE wraz z postulatem powrotu kompetencji do parlamentu narodowego oraz obywateli, 2) sprzeciw wobec islamizacji Europy oraz napływu azylantów do Austrii, 3) postulat restrukturyzacji strefy euro, tak aby wykluczone z niej zostały gospodarki słabe i zadłużone, 4) ochrona austriackiego rynku pracy oraz systemu socjalnego, 5) ochrona tradycyjnej rodziny⁹¹.

DOKTRYNA INTEGRACYJNA

Okres pierwszych dwudziestu lat członkostwa Austrii w UE, to wyjątkowy czas rozwoju Wspólnoty, która podlegała zarówno procesom pogłębienia (reforma traktatowa) jak i o poszerzenia integracji (największe w historii Unii rozszerzenie o dwanaście państw z lat 2004 i 2007, przyjęcie Chorwacji w 2013 r., starania przedakcesyjne Turcji oraz państw zachodniobałkańskich). Lata 1995-2015, to także czas wielkich wyzwań, z jakimi zmagala się Unia: kryzys po odrzuceniu traktatu konstytucyjnego w 2005 r. w referendum we Francji i Holandii, trwający od 2009 r. kryzys gospodarczy w strefie euro oraz narastający od 2014 r. kryzys migracyjny.

Austria najczęściej stara się prezentować ugodową i elastyczną postawę w negocjacjach, koncentrując swoją uwagę przede wszystkim na wybranych politykach unijnych, o dużym dla niej znaczeniu (m.in. polityka ochrony środowiska, transportu, energetyczna, Wspólna Polityka Rolna oraz wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw). W przypadku kwestii o kluczowym znaczeniu rząd Austrii gotowy jest w zdecydowany sposób bronić swoich interesów. Należy wspomnieć, iż Austria (obok Niemiec) chroniąc swój rynek pracy, wprowadziła najdłuższe 7 letnie okresy przejściowe, a sprzeciwiając się decyzjom unijnym utrzymuje od 2006 r. system kwotowy ograniczający liczbę studiujących na austriackich uczelniach cudzoziemców (łac. *numerus clausus*), w tym także z państw UE⁹².

90 *Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ) „Österreich zuerst“*..., s. 17.

91 *Leitantrag: Für ein freies Europa. Zuerst Österreicher, dann Europäer!* Leitantrag zum 31. Ordentlichen Bundesparteitag der Freiheitlichen Partei Österreichs am 7. Dezember 2013 in Graz <http://www.fpoe.at/themen/leitantrag/einleitung> (dostęp: 1.02.2015).

92 Rząd Austrii wprowadził w 2006 r. na uczelniach wyższych na takich kierunkach studiów jak medycyna, stomatologia i weterynaria - system kwotowy dla cudzoziemców (wyznaczając zagranicznym studentom maksymalnie 25% miejsc na uczelniach i utrzymując 75% miejsc dla Austriaków). Decyzja argumentowana była ochroną interesów państwa małego. Rząd w Wiedniu wskazywał, iż zdecydowana większość niemieckich studentów studiujących medycynę w Austrii wraca do swojego kraju po zakończeniu edukacji, a blokowanie przez nich miejsc na austriackich uczelniach mogą może spowodować, iż w samej Austrii zabraknie w przyszłości lekarzy. Postępowanie rządu w Wiedniu spo-

Aktualnym przykładem ochrony interesów narodowych w obliczu kryzysu migracyjnego w UE była decyzja rządu kanclerza Wenera Faymanna podjęta pod koniec października 2015 r. o budowie płotu o długości 3,7 km na granicy ze Słowenią w Spielfeld, który miał za zadanie utrudnić nielegalne przedostawanie się uchodźców na teren Austrii. Uzasadniając takie działania odpowiedzialnością za bezpieczeństwo swoich obywateli oraz skalą problemu, władze Austrii sprzeciwiły się dalszemu tranzytowi uchodźców podążających z Grecji do Niemiec. W styczniu 2016 r. na szczycie Rady Europejskiej kanclerz Faymann powołując się na art. 72 TFUE, który jako nadrzędne dla państw członkowskich określa zobowiązanie dotyczące utrzymania porządku publicznego i ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego ogłosił, że Austria w obliczu braku przyjęcia wiążących ustaleń na poziomie unijnym, związanych z podziałem uchodźców między państwa członkowskie, podjęła rozwiązania narodowe. Krytykując bezradność Unii oraz politykę Niemiec, która doprowadziła do chaosu na granicach, rząd w Wiedniu w styczniu 2016 r. nie tylko zawiesił realizację postanowień dotyczących strefy Schengen, ale także wprowadził kwotę azylantów, która zostanie przyjęta przez Austrię w ciągu najbliższych 4 lat (130 tys.)⁹³. W kolejnych miesiącach Austria domagała się na arenie europejskiej, aby górny limit przyjmowania uchodźców wprowadziły także Niemcy⁹⁴. Ówczesny kanclerz W. Faymann przekonywał, że jeśli licząca 8,5 mln obywateli Austria zadeklarowała limit na poziomie 37 500 osób, to 80 milionowe Niemcy powinny przyjąć dziesięciokrotnie więcej uchodźców⁹⁵.

Analiza głównych linii polityki europejskiej Austrii dowodzi, że jest to państwo popierające proces pogłębienia integracji prowadzący do powstania silnej demokratycznej Unii Europejskiej, opartej na subsydiarności, zasadach federalizmu. Korzyści wynikające z integracji rząd w Wiedniu upatruje przede wszystkim w jednolitym rynku i silnej wspólnej walucie. Austria chce być postrzegana jako stabilny, odpowiedzialny partner opowiadający się za silną i zjednoczoną Europą oraz jako kreatywny uczestnik europejskiego procesu integracyjnego.

Ważnym czynnikiem jest chęć odbudowy zaufania, nadszarpniętego w 2000 r., gdy mimo protestów w państwach UE, USA oraz w Izraelu powstał rząd w Austrii z udziałem skrajnie prawicowej populistycznej Wolnościowej Partii Austrii. Jeszcze zanim została zawiązana koalicja (ÖVP-FPÖ), portugalska prezydencja pod koniec stycznia 2000 r. zapowiedziała podjęcie bilateralnych środków skierowanych przeciwko Austrii, o ile Wolnościowcy wejdą w skład rządu. Należy podkreślić, że liczne kontrowersje na arenie międzyarodo-

wodowało sprzeciw KE, która uznała obowiązujące ograniczenie za dyskryminację obywateli UE. Ostatecznie jednak KE zgodziła się wstrzymać postępowanie względem Austrii przystając na zapewnienie 25% miejsc na uczelniach dla zagranicznych studentów. Zob. J. Miecznikowska, *Stosunki austriacko-niemieckie w zjednoczonej Europie – wspólnota interesów... czy wzajemna rywalizacja?*, „Studia Politica Germanica” 2012, t. 1, nr 1, s. 75, zob. też *EU-Kommission prüft Österreichs Quotenregelung*, 20.10.2016, <http://derstandard.at/2000046215761/EU-Kommission-prueft-Oesterreichs-Quotenregelung> (dostęp: 1.05.2017).

93 Zob. więcej na temat polityki Austrii wobec kryzysu uchodźczego: J. Miecznikowska, *Austria*, w: *Uchodźcy w Europie. Uwarunkowania, Istota, następstwa*, red. K.A. Wojtaszczyk, J. Szymańska, Oficyna Wydawnicza JR-Aspra, Warszawa 2016, s. 393-409.

94 Kanzler Faymann zur Flüchtlingskrise: „Österreich ist kein Wartezimmer für Deutschland“, „Spiegel online“ 01.03.2016 <http://www.spiegel.de/politik/ausland/werner-faymann-uebt-in-fluechtlingskrise-scharfe-kritik-an-deutschland-a-1080097.html> (dostęp: 1.05.2017), W. Faymann, *Das Ende des Durchwinkens* Der Bundeskanzler im Interview in „Österreich“ 09.03.2016, http://www.bundeskanzleramt.at/site/cob__62293/currentpage__0/7195/default.aspx (dostęp: 1.05.2017).

95 W. Faymann, *400.000 Flüchtlinge - Bundeskanzler drängt auf deutsches Limit*, Der Bundeskanzler im Interview in „Kurier“ 06.03.2016, https://www.bka.gv.at/site/cob__62273/currentpage__0/7195/default.aspx (dostęp: 1.05.2017).

wej budził przede wszystkim sam Jörg Haider, któremu wytykano ksenofobiczne i eurosceptyczne wypowiedzi, kreując tego polityka na nowego Hitlera⁹⁶. W wyniku ostatecznych ustaleń koalicyjnych oraz pod wpływem silnej presji międzynarodowej Haider nie wszedł do rządu federalnego. W odpowiedzi na pełne niepokoju reakcje opinii międzynarodowej nowy rząd Austrii opublikował 8 lutego 2000 r. w gazecie *International Harald Tribune* oświadczenie stanowiące preambułę do umowy rządowej, a apelując o zrozumienie dla wewnętrznych spraw państwa, zapewniał kontynuację stabilnej polityki zagranicznej i europejskiej Austrii⁹⁷. Niemniej odpowiedzią na powstanie koalicji ÖVP- FPÖ były sankcje polityczne wobec Wiednia ze strony czternastu państw UE. Przez osiem następných miesięcy austriackie elity polityczne spotykały się z ostracyzmem na europejskich salonach, a kontakty dyplomatyczne, mimo apeli ze strony kanclerza Schüssela o zawieszenie sankcji, utrzymane były na poziomie roboczym. Zakończenie sankcji rządu 14 państw UE uzależniły od oceny końcowej, jaką miał zawierać raport „trzech mędrców” tj. osób wyznaczonych przez Przewodniczącego Europejskiego Trybunału Praw Człowieka Luziusa Wildhabera, których zadaniem było zbadanie, na ile polityka nowego rządu Austrii wobec mniejszości narodowych, uchodźców i imigrantów odpowiada europejskim wartościom⁹⁸. W samej koalicji istniały rozbieżności co do podejścia względem obserwatorów. O ile ÖVP gotowa była zgodzić się na zewnętrzną kontrolę, o tyle FPÖ sprzeciwiała się podjęciu takich działań. Ostatecznie we wrześniu 2000 r. francuska prezydencja w Radzie UE zniosła zgodnie z zaleceniami raportu „trzech mędrców” sankcje dyplomatyczne wobec Austrii.

Charakteryzując politykę europejską Austrii należy pamiętać, że jest ona szóstym co do wielkości płatnikiem netto do budżetu UE, obok takich państw jak Francja i Belgia. W 2014 r. składka brutto Austrii do unijnego budżetu wynosiła prawie 2,87 mld euro, pomniejszona zaś o zwroty liczyła ostatecznie 1,29 mld euro (zob. wykres 7). Rząd Austrii w trakcie debat nad wysokością rocznego budżetu unijnego i podczas negocjacji nad Wieloletnimi Ramami Finansowymi konsekwentnie znajduje się w grupie państw opowiadających się za redukcją wydatków, a tym samym także zmniejszeniem składek członkowskich⁹⁹. Kolejne rządy Austrii zobowiązują się do efektywnej kontroli rozdziału środków unijnych i optymalizacji wykorzystania unijnych funduszy przez austriackie gminy, regiony, przedsiębiorców i rolników. Pewnym odstępstwem od popieranym przez Austrię oszczędności jest akceptacja dla utrzymania dwufilarowej struktury Wspólnej Polityki Rolnej oraz sprzeciw wobec renacjonalizacji tej polityki, likwidacji dopłat bezpośrednich dla rolników i redukcji dotacji dla największych gospodarstw¹⁰⁰.

96 A. Romejko, *Austriacka droga do Unii Europejskiej*, „Studia Gdańskie” 2009, nr XXIV, s. 302.

97 W deklaracji oba ugrupowania tworzące rząd ÖVP-FPÖ zapewniały, że Austria bierze odpowiedzialność za straszliwe zbrodnie okresu nazizmu i jest przeciwko wszelkim formom dyktatury i totalitaryzmu. Deklaracja kończyła się stwierdzeniem: „Partie rządzące opowiadają się za nową formą rządzenia i współpracy. Chcą one rozwiązywać problemy, przewycięzać wyzwania, wykorzystywać szanse gdyż widza przyszłość Austrii w Europie. Austria pozostaje stabilnym, odpowiedzialnym krajem partnerskim, który chce wnieść swój wkład w pokojowe i bezpieczne współistnienie w Europie i na świecie”. *Deklaration Verantwortung für Österreich - Zukunft im Herzen Europas*, 3. Februar 2000 r. <http://www.civic-edu.info/civic-edu.net/download/praeamb.pdf> (dostęp: 1.05.2017).

98 Byli to: Martti Ahtisaari – przewodniczący Rady Mędrców, Jochen Frowein oraz Marcelino Oreja.

99 *Regierungsprogramm für die XXIII. Gesetzgebungsperiode 2007–2010*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 10. <https://www.bundeskanzleramt.at/DocView.axd?CobId=19542> (dostęp: 1 05.2017).

100 A. Czyżewski, S. Stępień, *Punkt widzenia Polski i innych państw członkowskich Unii Europejskiej na WPR 2014-2020*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2012, t. 25, nr 3, s. 75.

Wykres 7. Wpłaty brutto i netto Austrii do budżetu UE w mld euro (w latach 1995-2014)

Źródło: Oprac. własne na podstawie: *Österreich in der Europäischen Union 20 Jahre Binnenmarkt*, Wirtschaftskammer Österreich Dezember 2014 aktualisiert Juni 2015, s. 30-31. https://www.wko.at/Content.Node/Interessenvertretung/Europa-und-Internationales/Europa/eutt_20-Jahre-Oe-in-der-EU.pdf (dostęp: 1.05.2017).

Część pieniędzy wpłacanych do unijnego budżetu wraca do Austrii m.in. w ramach polityki regionalnej. Niemniej bogata Austria, o wysokim PKB *per capita*, w niewielkim stopniu korzysta z funduszy strukturalnych. W poprzedniej perspektywie finansowej Austrii przydzielono około 1,5 mld euro, a na lata 2014-2020 uzyskała jeszcze mniej środków, bo jedynie 1,24 mld¹⁰¹. Austria ze swoim rolnictwem, które charakteryzuje się rozdrobnioną strukturą gospodarstw położonych na obszarach na niekorzystnych warunkach (rolnictwo alpejskie), jest natomiast stałym beneficjentem WPR. W latach 2007-2013 przydzielono jej łącznie 9,069 mld euro (w tym 5,044 mld na dopłaty bezpośrednie oraz 4,025 mld euro na rozwój obszarów wiejskich). Mimo że pula przyznanych środków na realizację I i II filaru WPR w obecnej perspektywie na lata 2014-2020 zmniejszyła się do kwoty 8,817 mld euro, to nadal udział Austrii jako państwa małego we WPR jest znaczący: na dopłaty bezpośrednie Austria uzyskała 4,875 mld euro, a na obszary wiejskie 3,942 mld euro¹⁰².

Austria opowiadała się od lat 90. za przeprowadzeniem szerokich reform usprawniających funkcjonowanie instytucji unijnych. Po pierwsze, jako państwo małe promowała wzmocnienie UE, licząc na to, że obecność w efektywnie działających strukturach integracyjnych umożliwi realizację narodowych interesów i obroni przed licznymi zagrożeniami. Paweł Borkowski zwraca uwagę, że państwa małe dążą do nadawania kooperacji statusu instytucjonalnego, chcąc się w ten sposób chronić przed dominacją wielkich mocarstw¹⁰³. Po drugie,

101 *20 Jahre Österreich in der EU. Ein Service des BMEIA für EU-GemeinderätInnen* Jänner 2015, s. 2, http://www.bad-eisenkappel.info/files/eu-gemeinderateteininformation_20_jahre_oesterreich_in_der_eu.pdf (dostęp: 1.05.2017).

102 Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, <https://www.bmlfuw.gv.at/land/eu-international/gapreform2020/GAP.html> (dostęp: 10.06.2017).

103 P. J. Borkowski, *Małe państwa w świetle teorii integracji w: Małe państwa Europy. Specyfika systemu politycznego i aktywności międzynarodowej*, red. D. Popławski, Oficyna Wydawnicza ASPRA –JR, Warszawa 2009, s 46-47.

motywacją do reformy traktatowej była dla austriackich rządów perspektywa kolejnych rozszerzeń terytorialnych. W trakcie negocjacji nad Traktatem Konstytucyjnym Austria dała się poznać jako kreatywny i świadomy uczestnik europejskiego projektu integracyjnego. Rządy austriackie popierały zarówno koncepcję wyraźnego podziału kompetencji między państwa członkowskie a instytucje unijne (z uwzględnieniem także szczebla regionalnego), jak i opowiadały się za zwiększeniem efektywności działań Unii. Austria chciała zwiększenia zakresu spraw, w których decyzje byłyby podejmowane kwalifikowaną większością w Radzie, ale sprzeciwiała się również całkowitemu zniesieniu prawa weta. Jako uzasadnione rząd federalny w Wiedniu postrzegał utrzymanie zasady jednomyślności w kwestiach m.in. związanych z planowaniem przestrzennym, wyborem źródeł energii, wykorzystaniem dóbr naturalnych oraz gospodarowaniem zasobami wodnymi¹⁰⁴. Równocześnie Austria opowiada się za wzmocnieniem współpracy w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz w ramach obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Już w programie z 2007 r. rząd SPÖ-ÖVP postulował sprawiedliwy rozdział odpowiedzialności między państwa członkowskie, związany z przyjmowaniem i pomocą dla uchodźców napływających do Europy¹⁰⁵.

Austria nie tylko chciała włączenia Karty Praw Podstawowych do traktatu, ale rząd w Wiedniu wyszedł z inicjatywą powołania Europejskiej Agencji Praw Człowieka, widząc w tym szansę na wzmocnienie europejskiego systemu ochrony praw człowieka¹⁰⁶. Austria opowiadała się za silną rolę instytucji ponadnarodowych, które najlepiej gwarantowałyby utrzymanie zasady równości wszystkich członków struktur integracyjnych. Wiedeń postulował zatem m.in. zrównanie uprawnień legislacyjnych Parlamentu Europejskiego z podobnymi uprawnieniami Rady Unii i wyposażenie Komisji Europejskiej w prawo inicjatywy prawodawczej zarówno w sprawach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, jak i w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Rząd federalny w Wiedniu wspierał także ideę, aby przewodniczący KE był wybierany przez PE, a następnie zatwierdzany przez Radę kwalifikowaną większością głosów.

Sprzeciwiając się utracie znaczenia i lękając się dominacji wielkich państw członkowskich, Austria dążyła do utrzymania formuły „jedno państwo – jeden komisarz”, chciała także większego zaangażowania parlamentów narodowych w unijny proces decyzyjny, czyniąc z nich strażników realizacji zasady subsydiarności, wyposażonych w prawo składania skargi do Trybunału Sprawiedliwości¹⁰⁷. Rząd w Wiedniu wyszedł m. in. z propozycją powołania komisji mieszanych, złożonych z eurodeputowanych i przedstawicieli legislatyw krajowych, które zajmowałyby się analizowaniem i opiniowaniem projektów legislacyjnych w UE.

104 *Das vollständige ÖVP/FPÖ-Regierungsprogramm 2000-2003*, 2.02.2000, s. 4, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/im-wortlaut-das-oevp-fpoe-regierungsprogramm-a-62888.html> (dostęp: 1.05.2017). zob. też *Regierungsprogramm für die XXII. Gesetzgebungsperiode 2003–2006*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 3, http://www.bundesheer.at/php_docs/download_file.php?adresse=/facts/bh_2010/archiv/pdf/regierungsprogramm.pdf (dostęp: 1.05.2017).

105 *Regierungsprogramm für die XXIII. Gesetzgebungsperiode 2007–2010*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 6. <https://www.bundeskanzleramt.at/DocView.axd?CobId=19542> (dostęp: 1.12.2016).

106 J. Miecznikowska, *Stosunki austriacko-niemieckie w zjednoczonej Europie – wspólnota interesów czy wzajemna rywalizacja?* „Studia Polica Germanica” 2012, t. 1, nr 1, s. 80-81.

107 Rede von Bundesminister Dr. Michael Spindelegger zu den Schwerpunkten der österreichischen EU-Politik Österreich und Europa: Liebe auf den zweiten Blick? Wirtschaftsuniversität Wien, 21. Jänner 2010, <https://www.bmeia.gv.at/das-ministerium/presse/reden-und-interviews/2010/rede-von-bundesminister-dr-michael-spindelegger-zu-den-schwerpunkten-der-oesterreichischen-eu-politik/> (dostęp 1.06.2017).

Austria przyjęła 25 maja 2005 r. traktat konstytucyjny, a od 2006 r. należała do grupy tych państw, które optowały za dokończeniem reformy UE w oparciu o główne założenia traktatu konstytucyjnego¹⁰⁸. Wiedeń wykluczał jednakże ponowne negocjowanie całego dokumentu, a próbując w dużej mierze przyjęte w traktacie konstytucyjnym rozwiązania instytucjonalne. Z drugiej strony Austria była otwarta na zmiany dotyczące np. dyskusyjnej treści preambuły i uzupełnienia treści traktatu o kwestie polityki energetycznej i bezpieczeństwa wewnętrznego. Rząd Austrii natomiast zdecydowanie odrzucał koncepcje tzw. zróżnicowanej integracji w zjednoczonej Europie, opowiadając się za utrzymaniem zasady równości państw członkowskich. Protestując przeciwko dyrektoriatowi państw dużych, któremu mogłoby służyć wyodrębnienie tzw. silnego rdzenia, Austria negowała koncepcje (np. Europy wielu prędkości), które w przyszłości prowadziłyby do marginalizacji innych państw, zredukowanych do „członków drugiej kategorii”¹⁰⁹.

Austria chce, aby Unia działała w sposób transparentny, blisko obywateli, aby była oparta na zasadzie subsydiarności oraz demokratycznej legitymizacji. Dla austriackich elit politycznych szczególnie istotny jest aspekt wzmocnienia zaufania obywateli do projektu europejskiego. Różnorakie inicjatywy, w tym promocja dialogu społecznego, lepsze strategie komunikacyjne, edukacja europejska, programy adresowane do dzieci i młodzieży ukierunkowane są na jeden cel, aby „zjednoczona Europa służyła i chroniła obywateli”¹¹⁰.

W 2008 r. doszło jednak do istotnego rozłamu w koalicji SPÖ-ÖVP na tle rozbieżności dotyczących ratyfikacji Traktatu z Lizbony. Eurosceptyczni socjaldemokraci, na czele z ówczesnym kanclerzem Alfredem Gusenbauerem i jego następcą na stanowisku lidera Socjaldemokratycznej Partii Austrii Wernerem Faymannem opowiedzieli się za tym, aby decyzja o ratyfikacji zapadła w drodze referendalnej. Socjaldemokraci żądając dokonania bardzo istotnych zmian w treści Traktatu poparli także partie populistyczno-prawicowe w ich narodowej kampanii przeciwko Unii Europejskiej, Na łamach tabloidu *Neue Kronenzeitung*, znanego z szerzenia eurosceptycznych poglądów, lider SPÖ Werner Faymann, pisząc list do ówczesnego wydawcy gazety Hansa Dichanda, wyraził swoją krytykę wobec Traktatu z Lizbony¹¹¹. Chadezy zarzucili koalicjantowi porzucenie europejskiej linii rządu federalnego, co stało się przyczyną zerwania współpracy między dwoma ugrupowaniami.

W latach 90. władze w Wiedniu utożsamiały ideę poszerzania terytorialnego UE z korzyściami gospodarczymi, stabilizacją polityczną i bezpieczeństwem w regionie (w bezpośrednim otoczeniu Austrii), a także ze wzmocnieniem pozycji Unii w świecie. W 1998 r. ówczesny wicekanclerz i minister spraw zagranicznych Wolfgang Schüssel podkreślał fakt, że Austria posiada nie tylko najdłuższą granicę z państwami kandydackimi (1250 km), ale i tradycję – opartych na wzajemnym zaufaniu – bardzo dobrych kontaktów z byłymi

108 J. Starzyk-Sulejewska, *Pozycja państw małych w Unii Europejskiej po poszerzeniu- analiza wybranych problemów w: Małe państwa Europy. Specyfika systemu politycznego i aktywności międzynarodowej*, red. D. Popławski, Warszawa 2009, s. 70.

109 *Regierungsprogramm für die XXIV. Gesetzgebungsperiode 2008-2013*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 233. <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=32966> (dostęp: 1.05.2017).

110 *Regierungsprogramm für die XXIII. Gesetzgebungsperiode 2007-2010*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 6. <https://www.bundeskanzleramt.at/DocView.axd?CobId=19542> (dostęp: 1.05.2017). *Regierungsprogramm für die XXIV. Gesetzgebungsperiode 2008-2013*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 233, <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=32966> (dostęp: 1.05.2017).

111 *Volksabstimmung für neuen EU- Vertrag*, „Kronenzeitung“ 26.06.2008, <http://www.krone.at/nachrichten/volksabstimmung-fuer-neuen-eu-vertrag-brief-im-wortlaut-story-105493> (dostęp: 1.02.2017).

państwami komunistycznymi, jeszcze z okresu zimnej wojny¹¹². Przystąpienie sąsiedzkich państw Europy Środkowo-Wschodniej i Południowej do Unii oznaczało, że Austria, z kraju leżącego na obrzeżach zjednoczonej Europy, stanie się państwem o centralnym położeniu, otoczonym przez kraje należące do tych samych struktur integracyjnych¹¹³.

Austria dostrzegała także zależność między rozszerzeniem a pogłębianiem integracji i zdolnością Unii do efektywnego i skutecznego działania, stąd rozszerzenie UE na wschód stanowiło priorytet pierwszej prezydentury Austrii w Radzie UE z 1998 r. Władze austriackie deklaryowały przyjaźń i poparcie dla starań akcesyjnych państw Europy Środkowo-Wschodniej. W 2001 r. z inicjatywy Austrii zostało powołane partnerstwo regionalne z Polską, Czechami, Węgrami, Słowacją i Słowenią. Równocześnie rząd w Wiedniu zapowiadał, że podczas negocjacji akcesyjnych będzie chronić interes Austrii w takich obszarach jak rynek pracy, środowisko naturalne, transport oraz jakość żywności¹¹⁴. Stąd Austria była odbierana przez kraje kandydackie nie tyle jako adwokat ich akcesji do UE, ale państwo raczej hamujące proces rozszerzenia. Na tej ocenie zaważyła zarówno niechętna postawa austriackich obywateli, z których ponad połowa była w 2004 r. przeciwna przystąpieniu państw Europy Środkowo-Wschodniej do Unii, jak i zgłaszane na forum unijnym wątpliwości co do przygotowania krajów kandydackich z regionu do akcesji oraz wynegocjowany razem z Niemcami 7-letni okres blokady rodzimego rynku pracy przed obywatelami z nowych państw członkowskich. Napięcia w kontaktach rządu Austrii z sąsiednimi państwami kandydackimi powodowały m.in. wysuwane przez FPÖ żądania zwrotu mienia utraconego w okresie powojennym przez Niemców sudeckich na terenie Czechosłowacji i odwołanie tzw. dekretów Beneša. Mimo że Austriacy nie poparli forsowanej przez Wolnościowców idei uzależnienia zgody na rozszerzenie UE o Czechy od zamknięcia elektrowni w przygranicznym Temelinie, to kwestia zagrożenia dla środowiska naturalnego ze strony przestarzałych reaktorów atomowych w państwach kandydackich była wielokrotnie podnoszona przez austriacki rząd. W grudniu 2000 r. za pośrednictwem komisarza ds. rozszerzenia UE Güntera Verheugena zostało podpisane przez kanclerza Wolfganga Schüssela i premiera Milosa Zemana porozumienie w Melk dotyczące m.in. kontroli urządzeń, podejmowania niezbędnych działań związanych z ochroną zdrowia ludności i środowiska naturalnego, a także instalacji systemu wczesnego ostrzegania w elektrowni atomowej w Temelinie¹¹⁵. Rok później rządy obu państw przyjęły także umowę dotyczącą realizacji rozpoczętego w Melk procesu¹¹⁶. W kolejnych latach Wiedeń zarzucał jednakże czeskim władzom, iż nie dotrzymują podpisanych ustaleń.

112 W. Schüssel, *Schwerpunkte der österreichischen Präsidentschaft*, „Europäische Rundschau” Vierteljahresschrift für Politik, Wirtschaft und Zeitgeschichte. Sondernummer 1998, 26. Jg, Nr. 2, s. 12.

113 J. Miecznikowska, *Stosunki austriacko-niemieckie w zjednoczonej Europie - wspólnota interesów czy wzajemna rywalizacja?* „Studia Polica Germanica” 2012, t. 1., nr 1, s. 85.

114 Das vollständige ÖVP/FPÖ-Regierungsprogramm 2000-2003, 2.02.2000, s. 3, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/im-wortlaut-das-oevp-fpoe-regierungsprogramm-a-62888.html> (dostęp: 1.05.2017).

115 Austria opowiadała się także za zamknięciem elektrowni atomowych w innych państwach kandydackich m.in. na Słowacji (w Bohunicach) i na Litwie (w Ignalinie) *Außenpolitischer Bericht 2001*, Bericht der Bundesministerin für auswärtige Angelegenheiten, Wien 2002, s. 117, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Publikationen/AEPB/Aussenpolitischer_Bericht_2001.pdf (dostęp: 10.06.2017).

116 Abkommen zwischen Österreich und der Tschechischen Republik betreffend Schlussfolgerungen des Melker Prozesses und Follow StF: BGBl. III Nr. 266/2001, [https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/20001721/Schlussfolgerungen%20des%20Melker%20Prozesses%20und%20Follow%20up%20\(Tschechische%20R\)%2c%20Fassung%20vom%2013.04.2017.pdf](https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/20001721/Schlussfolgerungen%20des%20Melker%20Prozesses%20und%20Follow%20up%20(Tschechische%20R)%2c%20Fassung%20vom%2013.04.2017.pdf) (dostęp: 1.05.2017).

Obecnie można stwierdzić, iż Austria ma mocno zdystansowany stosunek do idei dalszego rozszerzenia terytorialnego, upatrując zagrożenia w efektywności i skuteczności działania Unii. Jako państwo bogate (płatnik netto do budżetu UE) Austria postrzega kolejne rozszerzenia o państwa biedniejsze, jako obciążenie finansowe podejmowane w imię unijnej zasady solidarności. Wprawdzie władze w Wiedniu pozytywnie odnoszą się do perspektywy rozszerzenia UE o państwa zachodniobałkańskie, ale tylko pod warunkiem spełnienia ustalonych kryteriów członkowskich przez kraje kandydackie. Równocześnie, w przypadku akcesji państw z tego regionu do Unii Europejskiej rząd Austrii zapowiada, podobnie jak i w przypadku rozszerzeń z 2004 i 2007 r. wprowadzenie ograniczeń dostępu do swojego rynku pracy¹¹⁷.

Rząd federalny w Wiedniu podnosi na płaszczyźnie europejskiej kwestie bezpieczeństwa zaopatrzenia energetycznego UE, dyferencjacji dostaw energii, a przede wszystkim zmniejszenia zależności zjednoczonej Europy od energii atomowej¹¹⁸. Austria zgłasza postulat rewizji traktatu o Euratomie¹¹⁹. Opowiada się za rozwojem transeuropejskich sieci energetycznych – TEN-Energy, chce poprawy bezpieczeństwa nuklearnego oraz odpowiedzialnej gospodarki odpadami radioaktywnymi w Unii.

Austria popiera przyjmowane przez UE pakiety klimatyczne oraz opowiada się za podwyższonymi standardami ochrony środowiska. Rząd w Wiedniu wspiera zrównoważoną politykę transportową, opowiadając się za rozwojem multimodalnego transportu i rozbudową infrastruktury kolejowej. Rząd w Wiedniu opowiada się za większym dofinansowaniem z budżetu UE inwestycji kolejowych w ramach instrumentu „Łącząc Europę”, zwracając uwagę na skoordynowane przedsięwzięcia dotyczące budowy dróg i lotnisk wraz z odpowiednim oznakowaniem i ekranami tłumiącymi hałas. Chce także wprowadzenia stosownych uregulowań prawnych dotyczących ograniczenia emisji spalin czy przewozu substancji szkodliwych¹²⁰. Chroniąc rolnictwo ekologiczne i interesy rodzimych rolników Austria konsekwentnie sprzeciwia się wprowadzeniu na jednolity rynek produktów genetycznie modyfikowanej żywności.

Dostrzegając korzyści z gospodarczej integracji i wspólnej waluty opowiada się za stabilnym euro opartym na koordynacji makroekonomicznej państw członkowskich. Stąd rząd Austrii od początku XXI w. nawoływał do wzmocnienia dyscypliny budżetowej przez państwa, traktując to jako gwarancję sukcesu Unii Gospodarczo-Walutowej. W kontekście kryzysu gospodarczego Austria popiera działania zmierzające do polityki oszczędnościowej oraz wzmocnienia kontroli KE nad polityką budżetową państw w ramach tzw. europejskiego semestru¹²¹.

Z uwagi na ograniczone zasoby administracyjne Austria jako państwo małe w UE starannie dokonuje selekcji spraw kluczowych z punktu widzenia interesu narodowego, rzadziej decydując się na rolę inicjatora nowych idei w Unii Europejskiej. Okazją do prezentacji koncepcji integracyjnych było dwukrotnie sprawowane

117 *Regierungsprogramm für die XXV. Gesetzgebungsperiode 2013–2018*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 71. <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=53264> (dostęp: 1.05.2017).

118 *Regierungsprogramm für die XXIII. Gesetzgebungsperiode 2007–2010*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 6. <https://www.bundeskanzleramt.at/DocView.axd?CobId=19542> (dostęp: 1.05.2017).

119 *Regierungsprogramm für die XXIV. Gesetzgebungsperiode 2008–2013*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 236. <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=32966> (dostęp: 1.05.2017).

120 *Außen und Europapolitischer Bericht 2015*, Bericht der Bundesminister für Europa, Integration und Äußeres https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Publikationen/AEPB/Aussen_und_EEuropapolitischer_Bericht_2015.pdf, s. 58–59.

121 *Regierungsprogramm für die XXIV. Gesetzgebungsperiode 2008–2013*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 235. <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=32966> (dostęp: 1.05.2017).

przewodnictwo w Radzie UE: w drugiej połowie 1998 r. oraz w pierwszej połowie 2006 r. Rotacyjna prezydencja stwarza państwu członkowskiemu wyjątkową możliwość do przedstawienia priorytetów na forum europejskim i światowym, a tym samym większego wpływu na decyzje podejmowane w UE. Jest to także okazja do budowania przez państwo członkowskie wizerunku odpowiedzialnego i zaufanego partnera w UE.

Dwukrotnie Austria decydowała się na organizację unijnych spotkań na swoim terenie, wykorzystując okres prezydencji do promowania Austrii. Należy zwrócić uwagę, że o ile prezydencja w 1998 r. realizowana była przez rząd wielkiej koalicji SPÖ-ÖVP, na czele której stał kanclerz Victor Klima, o tyle prezydencja z 2006 r. była przygotowywana przez ÖVP-FPÖ, a przeprowadzona przez rząd ÖVP-BZÖ kanclerza Wolfganga Schüssela. Obie prezydencje zostały oceniane pozytywnie, choć także pojawiały się głosy, że Austria widziała siebie jedynie w roli sprawnego organizatora i negocjatora, a nie lidera posiadającego sprecyzowaną polityczną wizję Unii¹²².

Priorytetem prezydencji z 1998 r. był wzrost zatrudnienia, budowa Unii Gospodarczo-Walutowej (zapoczątkowanie pogłębionej koordynacji w sferze polityki gospodarczej) oraz przygotowanie UE na rozszerzenie, a także podnoszenie standardów w dziedzinie ochrony środowiska, zrównoważony rozwój i bezpieczeństwo wewnętrzne¹²³. Władze w Wiedniu podkreślały konieczność zbliżenia standardów społecznych i gospodarczych państw członkowskich i krajów kandydackich w ramach tzw. strategii przedakcesyjnej, tak aby skutecznie zapobiec masowym migracjom i problemom na rynku pracy. Prezydent Thomas Klestil przemawiając 11 marca 1998 r. na forum Parlamentu Europejskiego w Strasburgu argumentował: „Od nowych demokracji nadal dzieli nas ogromna różnica w poziomie rozwoju gospodarczego. Dlatego rozszerzenie należy przygotować i przeprowadzić z niezwykłą starannością. (...) Jednocześnie sama Unia musi być zdolna do rozszerzenia dzięki reformom polityki rolnej i strukturalnej, niezbędnym dostosowaniom instytucjonalnym i nowym rozwiązaniom finansowym na nadchodzące lata¹²⁴”. Rząd Austrii także w późniejszych latach będzie konsekwentnie reprezentować stanowisko, że przyjmowanie nowych państw do Unii nie powinno szkodzić procesom pogłębiania integracji.

Wśród priorytetów prezydencji austriackiej w 1998 r. znalazł się wymieniany także w kontekście rozszerzenia terytorialnego UE postulat osiągnięcia wysokiego poziomu bezpieczeństwa nuklearnego. W lutym 1998 r., jeszcze przed rozpoczęciem oficjalnych negocjacji akcesyjnych z państwami Europy Środkowo-Wschodniej, kanclerz Viktor Klima zapowiadał starania Austrii na rzecz ustanowienia wystarczających okresów adaptacyjnych przed całkowitym otwarciem rynku pracy¹²⁵.

W pierwszej połowie 2006 r. rząd Austrii ponownie przejął przewodnictwo w Radzie UE. Wspólny, roczny program działania na 2006 r. opracowany przez rządy Austrii i Finlandii, zakładał realizację trzech głównych

122 A. Kołakowska, *Austriackie przewodnictwo w Unii Europejskiej*, „Biuletyn PISM” nr 2 (342) 5 stycznia 2006, s. 2. https://www.pism.pl/files/?id_plik=395 (dostęp 1.05.2017).

123 W. Steininger, *Europejskie powołanie Austrii w: Austria-Unia Europejska. Materiały i dokumenty*. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1998, s. 8-9.

124 Przemówienie prezydenta federalnego dra Thomasa Klestila na forum Parlamentu Europejskiego w Strasburgu 11 marca 1998r. w: *Austria-Unia Europejska. Materiały i dokumenty*. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1998, s. 35.

125 *Europa dla ludzi. Cele i wyzwania zbliżającej się austriackiej Prezydencji w Unii Europejskiej*. Wykład kanclerza federalnego Viktora Klimy w London School of Economics 23 lutego 1998r. w: *Austria-Unia Europejska. Materiały i dokumenty...*, s. 39-46.

celów: wdrażanie Strategii Lizbońskiej (tworzenie nowych miejsc pracy, pobudzenie wzrostu gospodarczego w Europie i rozwój europejskiego modelu społecznego) oraz wzmacnianie roli UE jako silnego i odpowiedzialnego partnera w stosunkach międzynarodowych¹²⁶. Austria działała również aktywnie na rzecz kontynuacji procesu integracji europejskiej zastopowanego w wyniku odrzucenia traktatu konstytucyjnego w 2005 r. w referendum we Francji i Holandii.

Rząd Austrii za jedno z kluczowych zadań uznał przywrócenie zaufania obywateli do Unii, poprzez inicjowanie dialogu z obywatelami na temat dalszej reformy traktatowej. Odbudowa zaufania Europejczyków do struktur unijnych i wzbudzenie w nich woli politycznej do dalszej jedności było wskazywane przez Wiedeń jako priorytet. Za celowe uznano podjęcie działań na rzecz poszerzenia obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Poprzez zacieśnienie współpracy z państwami kandydującymi do UE oraz partnerami strategicznymi UE (USA i Federacja Rosyjska), Austria zamierzała rozwiązywać problemy związane z terroryzmem, przestępczością zorganizowaną, nielegalną migracją oraz ubieganiem się o azyl. Wśród priorytetów prezydencji znalazło się także rozwijanie możliwości UE w działaniach zewnętrznych i umacnianie jej międzynarodowej pozycji jako odpowiedzialnego partnera angażującego się w ochronę bezpieczeństwa i pokoju. Poprzez spotkania z przedstawicielami krajów bałkańskich Austria zamierzała zwiększyć zaangażowanie UE w tym regionie Europy. Nacisk położono także na rozwój kontaktów transatlantyckich oraz na kontynuowanie dialogu Rosja-UE.

Podczas prezydencji w 2006 r. Austria opowiadała się za tym, aby zdolność absorpcyjna UE stanowiła kryterium rozszerzania Unii. Pod wpływem m.in. nacisków ze strony Wiednia Unia zadecydowała, że rozważając przyjęcie nowych członków będzie kierować się ochroną swojej spójności i skuteczności działania. Państwa zobowiązały Komisję Europejską do stworzenia do końca 2006 r. raportu, w którym ocenie podlegałyby instytucjonalna, finansowa i społeczna gotowość Unii do kolejnego rozszerzenia.

Jednym z niewielu nowatorskich projektów firmowanych przez kanclerza Wolfganga Schüssela był pomysł zorganizowania ogólnoeuropejskiego referendum w sprawie eurokonstytucji, które zostałyby przeprowadzone równocześnie we wszystkich państwach członkowskich. Koncepcja ta jednakże wobec braku porozumienia elit politycznych co do dalszych losów traktatu została skrytykowana jako utopijna. Być może pragmatyzm działań kanclerza Schüssela wynikał zarówno z wnikliwej oceny trudności sprawowania prezydencji w okresie kryzysu europejskiego, jak i ze świadomości panujących w austriackim społeczeństwie negatywnych nastrojów względem UE.

Z inicjatywy Austrii zawiązywana jest unijna współpraca makroregionalna. W 2002 r. w Wiedniu doszło do podpisania Deklaracji o ustanowieniu Procesu Współpracy Naddunajskiej, oznaczającego zapoczątkowanie koordynacji polityk oraz wymiany poglądów czternastu państw, przez których terytorium przepływa Dunaj: Niemcy, Austrię, Czechy, Słowację, Słowenię, Węgry, Chorwację, Bułgarię, Rumunię, oraz Czarnogórę, Serbię, Bośnię i Hercegowinę, a także Mołdawię i Ukrainę. Staraniem Austrii Dunaj – urastający do symbolu jednoczącego się kontynentu – ma stać się rzeką łączącą ludzi, idee, projekty¹²⁷. Liczne programy wymiany mają umożli-

126 Program operacyjny Rady na 2006 r. przedłożony przez najbliższe prezydencje: austriacką i fińską, Rada Unii Europejskiej, Bruksela, 22 grudnia 2005 r. http://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/priorytety/priorytety_austria_finlandia_2006.pdf (dostęp: 1.05.2017).

127 EU-Donauraumstrategie, <https://www.bmeia.gv.at/europa-aussenpolitik/europapolitik/eu-donauraumstrategie/> (dostęp: 1.05.2017).

liwić rozwój kontaktów gospodarczych, administracyjnych, naukowych i kulturowych, a także wsparcie dla demokracji oraz zachodnich wartości w państwach naddunajskich. Działania ukierunkowane są na zwiększenie potencjału regionu Dunaju (m.in. poprzez rozwój rzecznych szlaków komunikacji oraz szybkiego i cichego transportu), ochronę środowiska (w szczególności zasobów wodnych oraz flory i fauny), współpracę w zakresie polityki energetycznej, zabezpieczenie przeciwpowodziowe oraz budowę dobrobytu¹²⁸. W 2010 r. austriacki komisarz ds. polityki regionalnej Johannes Hahn podsumował cele strategii: „Do roku 2020 obszar naddunajski powinien zapewnić żyjącym na tym terenie ludziom wyższą jakość życia, więcej gospodarczych możliwości, więcej innowacyjnych przedsiębiorstw z potencjałem zatrudnienia, lepsze środowisko oraz więcej możliwości kulturowej wymiany. Sukces obszaru naddunajskiego przyczyni się do dobrobytu całej Europy”¹²⁹. W czerwcu 2011 r. Rada Europejska oficjalnie przyjęła makroregionalną Strategię Naddunajską (ang. *EU Strategy for the Danube Region*, EUSDR), łączącą współpracę 14 państw zamieszkałych przez 115 mln ludzi¹³⁰.

Austria przyczyniła się także do przyjęcia przez Radę Europejską w czerwcu 2016 r. strategii UE na rzecz regionu alpejskiego (ang. *The European Union Strategy for the Alpine Region*, EUSALP), wiążącej siedem państw: Austrię, Francję, Niemcy Słowenię, Włochy oraz Szwajcarię i Liechtenstein (w sumie 48 regionów, zamieszkałych przez 80 mln ludzi), które zdecydowały się na współpracę zorientowaną na wzrost gospodarczy i innowacyjność; mobilność oraz środowisko i energię¹³¹. Uzasadnieniem dla współpracy państw regionu alpejskiego jest zarówno dążenie do podniesienia innowacyjności oraz dbałość o środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe. Ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego finansowane jest m.in. transgraniczny program *Interreg Przestrzeń Alpejska* (ang. *Interreg Alpine Space programme*) w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej¹³².

Austria deklaruje również gotowość rozbudowania współpracy w ramach wschodniej polityki UE z Ukrainą i Mołdawią – państwami basenu Morza Czarnego, ale także z Białorusią, i krajami Kaukazu Południowego. W ten sposób poprzez aktywną politykę sąsiedzką chce przyczynić się do wzrostu bezpieczeństwa i dobrobytu regionu, nie popierając jednakże perspektywy członkostwa tych państw w Unii Europejskiej.

Austria razem z 11 państwami Europy Środkowej i Południowej¹³³ – członkami UE, podpisała w czerwcu 2016r. w Dubrowniku wspólną deklarację dotyczącą Inicjatywy Trójmorza, której celem jest zacieśnienie

128 *EU Strategy for the Danube Region*, http://ec.europa.eu/regional_policy/pl/policy/cooperation/macro-regional-strategies/danube/#2 (dostęp: 1.05.2017).

129 EU-Strategie für den Donaauraum, <https://www.wien.gv.at/politik/strategien-konzepte/donaauraum/> (dostęp: 1.05.2017).

130 Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Strategia Unii Europejskiej na rzecz regionu Dunaju z dnia 08.12.2010, s. 3-7, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0715&from=PL> (dostęp: 1.05.2017).

131 Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament, den Rat, den Europäischen Wirtschafts- und Sozialausschuss und den Ausschuss der Regionen zu einer Strategie der Europäischen Union für den Alpenraum, Brüssel, den 28.7.2015 COM(2015) 366 final, http://www.oerok.gv.at/fileadmin/Bilder/2.Reiter-Raum_u._Region/4.Europ-Raumentwicklung/Makroregionen/EUSALP/2015-07_eusalp_communicationtion_de.pdf (dostęp: 10.06.2017).

132 <http://www.alpine-space.eu/about/the-programme/what-is-the-alpine-space-programme-> (dostęp: 1.05.2017).

133 Członkami Inicjatywy Trójmorza są: Austria, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry.

współpracy infrastrukturalnej, energetycznej i gospodarczej państw UE położonych między Adriatykiem, Bałtykiem i Morzem Czarnym¹³⁴.

W kontekście przyszłych rozszerzeń szczególnie krytycznie postrzegana jest zarówno przez elity polityczne jak i przez społeczeństwo w Austrii, perspektywa przyjęcia do Unii Turcji. Rząd federalny w Wiedniu, dystansując się od idei pełnoprawnego członkostwa Turcji, postuluje raczej „specjalną turecko-europejską wspólnotę”¹³⁵ czy też uprzywilejowane partnerstwo Turcji z UE¹³⁶. Do kolejnych umów koalicyjnych zawieranych przez SPÖ i ÖVP po 2006 r. (rządy Alfreda Gusenbauera i Wenera Faymanna) wprowadzono ustalenie, iż członkostwo Turcji w UE poprzedzi zwołanie referendum ogólnonarodowego, w którym Austriacy opowiedzą się w sprawie akcesji tego państwa. Uwzględniając bardzo niskie poparcie społeczne dla rozszerzenia Unii o Turcję, najprawdopodobniej wynik referendum oznaczałby zablokowanie kandydatury tureckiej. Zdaniem Adama Szymańskiego, ten krok austriackiego rządu należy interpretować zarówno jako wyjście naprzeciw negatywnym antyakcesyjnym nastrojom społecznym, jak i chęć osłabienia debaty, która zdominowała antyimigracyjna i eurosceptyczna FPÖ¹³⁷.

PARLAMENT EUROPEJSKI

Pierwsze bezpośrednio i powszechne wybory do PE odbyły się w Austrii 13 października 1996 r. Zasady prawa wyborczego do Parlamentu Europejskiego w Austrii określają zarówno art. 23a i 23b w konstytucji (część B „Unia Europejska”) oraz dwie ustawy uchwalone w 1996 r.: europejska ordynacja wyborcza, która ostatni raz została znowelizowana w lutym 2014 r. (niem. *Europawahlordnung*¹³⁸) oraz zmieniona w lipcu 2013 r. ustawa o ewidencji wyborców do wyborów europejskich (niem. *Europa-Wählerevidenzgesetz*¹³⁹). Całe terytorium federalne Austrii tworzy dla wyborów do Parlamentu Europejskiego jednolity okręg wyborczy. Wybory do PE są równe, bezpośrednie i tajne. Obowiązuje ordynacja proporcjonalna, z czteroprocentową klauzulą zaporową, a głosy wyborców są przeliczane na mandaty zgodnie z metodą d’Hondta. Czynnym prawem wyborczym dysponują (począwszy od elekcji do PE z 2009 r.) osoby, które ukończyły 16 rok życia¹⁴⁰, posiadają obywatelstwo austriackie lub obywatelstwo innych państw członkowskich UE, a w Austrii mają jedynie miejsce zamieszkania

134 Prezydent Rzeczypospolitej, <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/art,105,wspolna-deklaracja-w-sprawie-inicjatywy-trojmorza.html> (dostęp: 6.07.2017).

135 *Regierungsprogramm für die XXIII. Gesetzgebungsperiode 2007–2010*, Bundeskanzleramt Österreich, s.8. <https://www.bundeskanzleramt.at/DocView.axd?CobId=19542> (dostęp: 1.05.2017). *Regierungsprogramm für die XXIV. Gesetzgebungsperiode 2008–2013*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 237. <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=32966> (dostęp: 1.05.2017).

136 *Regierungsprogramm für die XXV. Gesetzgebungsperiode 2013–2018*, Bundeskanzleramt Österreich, s. 71. <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=53264> (dostęp: 1.05.2017).

137 A. Szymański, *Austriackie partie polityczne wobec członkostwa Turcji w UE*, „Studia Politica Germanica” 2014, t. 3, nr 1, s. 246.

138 Bundesgesetzblatt 9/2014-RIS https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2014_I_9/BGBLA_2014_I_9.pdf (dostęp: 1.05.2017).

139 Bundesgesetzblatt. I Nr. 115/2013 https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2013_I_115/BGBLA_2013_I_115.pdf (dostęp: 1.05.2017).

140 Pierwszy raz obniżony cenzus wiekowy zastosowano w wyborach do Izby Narodowej w 2008r. Wcześniej obowiązywało czynne prawo wyborcze od 18 roku życia a bierne od 19 roku życia.

i nie zostały wyrokiem sądu pozbawione praw wyborczych. Biernym prawem wyborczym dysponują osoby, które ukończyły 18 rok życia. W konstytucji zawarto zakaz łączenia mandatu eurodeputowanego z mandatem do Rady Narodowej czy też mandatem do Rady Federalnej. Austriacki Trybunał Konstytucyjny na mocy art. 141 konstytucji uzyskał kompetencje orzekania o prawomocności wyborów do PE i o utracie mandatu przez deputowanego do Parlamentu Europejskiego wybranego z Republiki Austrii, na wniosek co najmniej 11 austriackich posłów do PE.

Od 1995 r. w Austrii przeprowadzono pięć elekcji do Parlamentu Europejskiego: w 1996 r. (wybory uzupełniające do IV kadencji PE trwającej od 1994 r.) oraz w 1999 r., 2004 r., 2009 r. i 2014 r. Warto zauważyć, że od 1995 r. zmieniała się liczebność Parlamentu Europejskiego z uwagi na kolejne rozszerzenia UE (w latach: 2004, 2007 i 2013) – wzrastała liczba posłów, a wielkość poszczególnych delegacji narodowych była modyfikowana. W dwóch pierwszych elekcjach (w latach 1996 i 1999) Austriacy wybierali 21 posłów, natomiast od 2004 r. z Austrii pochodziło 18 eurodeputowanych. W 2014 r. na mocy ustaleń zawartych w traktacie lizbońskim oraz w związku z przystąpieniem Chorwacji do UE w 2013 r. ustalono, że Austria będzie posiadać 18 eurodeputowanych.

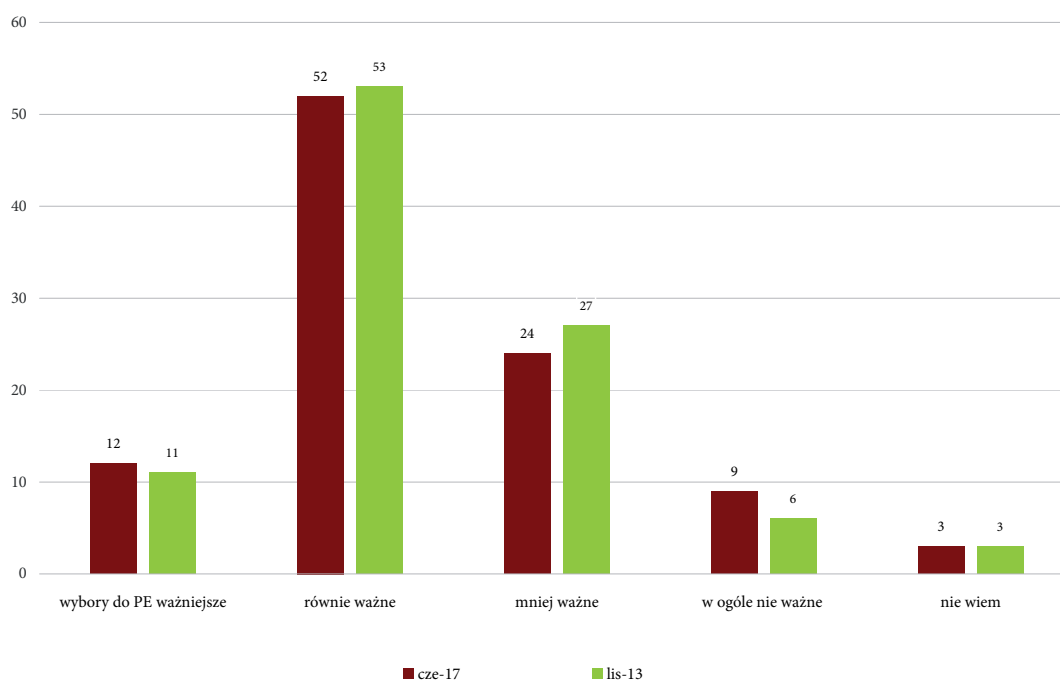
Najwyższa odnotowana frekwencja w wyborach do PE wynosząca 67,7% była w 1996 r, podczas pierwszych europejskich wyborów. W kolejnych dwóch elekcjach frekwencja jednak systematycznie malała. Jeszcze w 1999 r. wynosiła 49,4%, niemal tyle, co średnia unijna (UE-15 %), ale już 2004r. jedynie 42,4% uprawnionych do głosowania wzięło udział w wyborach do PE, czyli o prawie 30 pkt proc. mniej niż w wyborach prezydenckich, które odbyły się w Austrii kilka tygodni wcześniej¹⁴¹. W 2004 r. uczestnictwo obywateli w wyborach do PE w Austrii było także na niższym poziomie niż średnia unijna, która wówczas wynosiła 45,47%. Frekwencja w wyborach do PE z 2009 r. wynosiła 46%, a w 2014 r. w wyborach wzięło udział jedynie 45,39%. uprawnionych do głosowania. Dostrzec można zatem, że począwszy od 1999 r. ponad połowa Austriaków nie bierze udziału w europejskich elekcjach. Mimo tej stosunkowo niskiej, jak na warunki austriackie partycypacji wyborczej, 2/3 Austriaków, zapytanych w 2008 r. i 2013 r. w badaniach sondażowych ÖGfE o znaczenie wyborów do PE uznało europejską elekcję za równie ważną lub nawet ważniejszą od wyborów do Rady Narodowej (wykres 8).

Począwszy od pierwszych europejskich wyborów, które odbyły się w Austrii jesienią 1996 r. niezmiennie o miejsca w Parlamencie Europejskim rywalizują cztery austriackie partie: SPÖ, ÖVP, *Die Grünen* oraz FPÖ. Powyższe partie to jedyne austriackie ugrupowania, które od 1995 r. posiadają stałą reprezentację w PE, podczas gdy inne formacje takie jak: Forum Liberalne (niem. *Liberales Forum*, LF), Związek na rzecz przyszłości Austrii (niem. *Bündnis für die Zukunft Österreichs*, BZÖ), NEOS Nowa Austria i Forum Liberalne (niem. *Das Neue Österreich und Liberales Forum*) czy też Lista Hansa Petera Martina – dla prawdziwej kontroli w Brukseli (niem. *Liste Dr Hans-Peter Martin –für echte Kontrolle in Brüssel*, LHMP) były obecne w PE przez jedną lub – jak w przypadku LHMP – maksymalnie dwie kadencje (lata 2004-2014). Najwięcej mandatów w elekcjach europejskich zdobywają od lat chadecy i socjaldemokraci.

W 1996 r. Wolnościowa Partia Austrii kierowana przez Jörga Haidera odniosła spektakularny sukces, zdobywając aż 27,53% głosów, co przełożyło się na 6 mandatów do PE (tyle samo miejsc uzyskała wówczas SPÖ).

141 P. Filzmaier, P. Hajek, *Das österreichische Wahljahr 2004*, „SWS-Rundschau“ 2005, 45. Jg. Heft 1, s. 16.

Wykres 8. Ocena respondentów wagi Wyborów do Parlamentu Europejskiego w porównaniu z wyborami do Rady narodowej

Źródło: Die Österreichische Gesellschaft für Europapolitik (ÖGfE), Juni 2008, November 2013, http://www.oefge.at/wordpress/wp-content/uploads/2015/07/Grafiken_EP.pdf (dostęp: 1.05.2017). W wyborach z 1999 r. SPÖ i ÖVP uzyskały łącznie ponad 62% głosów, co pozwoliło im na obsadzenie swoimi kandydatami 14 z 21 miejsc w PE przypadających dla Austrii. Także eurosceptyczna FPÖ wprowadziła do PE silną reprezentację, zdobywając 5 mandatów.

Tabela 5. Wyniki partii politycznych, które uzyskały mandaty w wyborach do PE w 1996 r. i 1999 r.

Lista/ Partia	1996			1999		
	Liczba głosów	Procent głosów	liczba mandatów (21)	Liczba głosów	Procent głosów	liczba mandatów (21)
SPÖ	1 105 910	29,15	6	888 338	31,71	7
ÖVP	1 124 921	29,65	7	859 175	30,67	7
FPÖ	1 044 604	27,53	6	655 519	23,40	5
Die Grünen - Die Grüne Alternative	258 250	6,81	1	260 273	9,29	2
LIF	161 583	4,26	1	-	-	-

Źródło: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/europawahl/1996/start.aspx (dostęp: 10.06.2017).
http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/europawahl/1999/Gesamtergebnis.aspx (dostęp: 10.06.2017).

W 2004 r. SPÖ i ÖVP odniosły duży sukces, zdobywając 66% głosów poparcia i zapewniając sobie 13 z 18 mandatów, a tym samym aż 72% miejsc przyznanych całej austriackiej delegacji (tabela 6). Należy jednak podkreślić, iż o ile chadecy tworzyli w tamtym czasie rząd razem z Wolnościowcami (II gabinet Schüssela),

o tyle socjaldemokraci od czterech lat zasiadali w ławach opozycji. Socjaldemokracja kontestując politykę europejską rządów kanclerza Schüssela osiągnęła swój najlepszy jak dotąd wynik w wyborach europejskich, zdobywając 33,33% głosów. Wygranym wyborów europejskich z 2004 r. była Partia Zielonych, która uzyskała niemal 3,5 pkt proc. więcej poparcia niż w 1999 r. Za udział w rządzie z chadekami FPÖ zapłaciła zarówno podczas wyborów do RN w 2002 r., jak i w wyborach do PE w 2004 r. drastycznym odpływem elektoratu. Partia utraciła aż 17,1 pkt proc. poparcia w stosunku do 1999 r i zachowała zaledwie jeden mandat z pięciu, które wcześniej posiadała. W wyborach do PE VI kadencji startował z własną listą były socjaldemokratyczny eurodeputowany Hans Peter Martin, który manifestował swoją gotowość do walki z korupcją i oszustwami na forum PE, a także centralizmem UE. Ostatecznie na listę HPML zagłosowało 13,98% wyborców, co przełożyło się na zdobycie dwóch mandatów.

Tabela 6. Wyniki partii politycznych, które uzyskały mandaty w wyborach do PE w 2004 r.

Lista/ Partia	Liczba głosów	Procent głosów	Mandaty
SPÖ	833 517	33,33	7
ÖVP	817 716	32,7	6
Die Grünen - Die Grüne Alternative	322 429	12,9	2
FPÖ	157 722	6,3	1
Liste Dr. Hans-Peter Martin - für echte Kontrolle in Brüssel	349 696	13,98	2

Źródło: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/europawahl/2004/Gesamtergebnis.aspx (dostęp: 10.06.2017).

W 2009 r. SPÖ i ÖVP uzyskały łącznie 53,7% głosów elektoratu, odnotowując tym, samym wyraźny, bo aż o 12,3 pkt proc. spadek poparcia oraz tracąc dwa dotychczasowe mandaty do PE (tabela 7). Zieloni wprowadzili do PE dwóch swoich posłów. W 2009 r. duży udział w reprezentacji posiadali austriaccy populiści: FPÖ (2 mandaty), LHPM (2 mandaty) oraz – zyskujący po raz pierwszy swojego eurodeputowanego – BZÖ. Wolnościowa Partia Austrii w porównaniu z 2004 r. podwoiła swój wynik wyborczy, uzyskując 12,7 % głosów.

Tabela 7. Wyniki partii politycznych, które uzyskały mandaty w wyborach do PE w 2009 r.

Ugrupowanie	Liczba głosów	Procent głosów	Mandaty
SPÖ	680 041	23,7	5
ÖVP	858 921	30,0	6
FPÖ	364 207	12,7	2
GRÜNEN	284 505	9,9	2
Liste Dr. Hans-Peter Martin - für echte Kontrolle in Brüssel	506 092	17,7	2
BZÖ	131 261	4,6	1

Źródło: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/europawahl/2009/EndergebnisE.aspx (dostęp: 10.06.2017).

W wyborach do PE VIII kadencji w maju 2014 r. uczestniczyło dziewięć komitetów wyborczych, z czego pięć zdołało przekroczyć 4% próg wyborczy (tabela 8). Były to proeuropejsko nastawione ugrupowania (ÖVP, SPÖ, Die Grünen, oraz ugrupowanie NEOS – Nowa Austria i Forum Liberalne, które łącznie uzyskały ponad 73% głosów, zdobywając 14 z 18 mandatów. Chadecy i socjaldemokraci uzyskali jedynie 51% głosów, zdobywając łącznie 10 mandatów, czyli 55,5% wszystkich przypadających Austrii miejsc w Parlamencie, co stanowi najsłabszy wynik obu tych ugrupowań począwszy od pierwszych europejskich wyborów w 1996 r.

Eurosceptyczna partia FPÖ, która z rezultatem 19,7% poparcia wprowadziła do PE czterech swoich polityków, przejęła głosy zarówno Hansa Petera Martina (eurodeputowanego z VI i VII kadencji PE), który zrezygnował z udziału w europejskiej elekcji, jak i prawicowo-populistycznej partii BZÖ, która nie przekroczyła progu wyborczego (4%).

Tabela 8. Wyniki partii politycznych, które uzyskały mandaty w wyborach do PE w 2014 r.

Ugrupowanie	Liczba głosów	Procent głosów	Mandaty
SPÖ	680 180	24,1	5
ÖVP	761 896	26,98	5
FPÖ	556 835	19,7	4
GRÜNEN	410 089	14,5	3
NEOS Neue Österreich und Liberales Forum	229 781	8,14	1

Źródło: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/europawahl/2014/Gesamtergebnis.aspx (dostęp: 10.06.2017).

Politycy z trzech austriackich proeuropejskich ugrupowań: SPÖ, ÖVP, i *Die Grünen*, które od 1996 r. dostają się do Parlamentu Europejskiego, wchodzi w skład istniejących frakcji politycznych. Deputowani z ÖVP zasilają szeregi Europejskiej Partii Ludowej (ang. *European People's Party* EPP), posłowie z SPÖ przystępują do Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów (ang. *Progressive Alliance of Socialists and Democrats*, S&D), a austriaccy Zieloni wchodzi w skład Grupy Zielonych/Wolne Przymierze Europejskie (ang. *Greens/European Free Alliance*, Greens/ EFA). Politycy z FPÖ najczęściej nie przystępowali do żadnej z istniejących grup politycznych w Parlamencie Europejskim¹⁴², podobnie jak posłowie wybrani z Listy Hansa Petera Martina. Utrzymująca się obecność posłów niezrzeszonych była cechą charakteryzującą kolejne austriackie delegacje do PE. Jedyna posłanka z NEOS i *Liberales Forum* zasiada w PE VIII kadencji w grupie Porozumienia Liberalów i Demokratów na rzecz Europy (ang. *Alliance of Liberals and Democrats for Europe Party*, ALDE). Wraz z powstaniem w czerwcu 2015 r. nowej i zarazem najmniejszej w PE VIII kadencji frakcji Europy Narodów i Wolności (ang. *Europe of Nations and Freedom*, ENF), do której weszli austriaccy Wolnościowcy, wszyscy z wybranych w Austrii posłów do PE należą do grup politycznych istniejących na forum izby.

142 W 2007 r. podczas VI kadencji PE Andreas Mölzer – jedyny europoseł z FPÖ przez jedenaście miesięcy był członkiem istniejącej od stycznia do listopada 2007 r. grupy na forum PE „Tożsamość, Tradycja, Suwerenność”.

Tabela 9. Przynależność austriackich ugrupowań do grup politycznych w Parlamencie Europejskim

partia	Grupa polityczna				
	1996	1999	2004	2009	2014
ÖVP	Europejska Partia Ludowa i Europejscy Demokraci) EPP- ED	EPP- ED	EPP-ED	EPP	EPP
SPÖ	Grupa Partii Europejskich Socjalistów PES	PES	PES	Grupa Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów (S&D)	S&D
Die Grünen	Grupa Zielonych	Greens/ EFA	Greens/ EFA	Greens/ EFA	Greens/ EFA
FPÖ	Niezrzeszeni	Niezrzeszeni	Niezrzeszeni	Niezrzeszeni	Niezrzeszeni/ Grupa Narodów i Wolności (ENF)
Liberales Forum	ELDR Grupa Europejskiej Liberalno-Demokratycznej Partii Reform				
Lista Hansa Petera Martina			Niezrzeszeni/ ALDE (Grupa Porozumienia Liberalów i Demokratów na rzecz Europy	Niezrzeszeni	
NEOS Neue Österreich und Liberales Forum					ALDE

Źródło: Oprac. własne.

Należy podkreślić, że austriaccy posłowie do PE niezmiernie rzadko zmieniają swoją przynależność grupową. Sporadycznie zdarzały się sytuacje, gdy eurodeputowani odchodzili z Parlamentu po to, aby objąć funkcję polityczną w kraju. Austriaccy posłowie do PE w umiarkowany sposób angażują się w politykę krajową, koncentrując się raczej na nowych, czasochłonnych obowiązkach wynikających z pracy w PE. Ta stabilność ma znaczenie w budowaniu autorytetu austriackich posłów na forum izby. Niewątpliwie negatywnie na wizerunek austriackiej delegacji wpłynęła afera korupcyjna z udziałem dwojga eurodeputowanych z ÖVP: Helli Ranner i Ernsta Strassera, którzy w połowie VII kadencji w wyniku podejrzeń o popełnienie przestępstwa musieli zrzec się mandatu¹⁴³. Stałą tendencją jest skuteczne ubieganie się przez austriackich polityków o reelekcje w wyborach do PE. Najdłużej, bo od IV kadencji (od 1996 r.), zasiada w PE Paul Rübiger z ÖVP, wybrany aż pięciokrotnie na europośła.

O potencjale oraz sile austriackiej delegacji świadczy fakt, iż europosłowie z SPÖ i ÖVP, oraz z *Die Grünen* są wybierani na ważne stanowiska w grupach politycznych oraz w PE. Hannes Swoboda był przez szesnaście lat wiceprzewodniczącym Grupy Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów (1996-2012), a w II połowie

143 Prowokacja dziennikarzy z gazety „The Sunday Times” udowodniła, że Ernst Strasser (obok jeszcze 2 innych eurodeputowanych z Rumunii i Słowenii) był gotów przyjąć korzyści majątkowe do 100 tys. euro rocznie w zamian za forsowanie poprawek na forum PE korzystnych dla ich fikcyjnego przedsiębiorstwa finansowego. W 2013 r. Strasser został skazany przez sąd na wyrok pozbawienia 3 lat wolności. za: J. Pawlicki, *Kompromitacja europosłów - złapani na korupcji*, „Gazeta Wyborcza” 22.03.2011.

VII kadencji PE awansował na przewodniczącego frakcji. Chadek Otmar Karas, który w V kadencji PE został skarbnikiem grupy EPP-ED, w kolejnej kadencji, aż do 2012 r. był jej wiceprzewodniczącym. Wieloletnie działanie na forum grupy zapoczątkowało poparciem kandydatury Karasa na stanowisko wiceprzewodniczącego PE w II połowie VII kadencji. Debiutująca w PE Ulrike Lunacek z Partii Zielonych najpierw w VII kadencji objęła funkcję wiceprzewodniczącej Grupy Zielonych/Wolne Przymierze Europejskie, a w 2014 r. została wskazana przez swoją frakcję na wiceprzewodniczącą PE.

Organizacja pozarządowa *VoteWatch.Europe* monitorująca pracę eurodeputowanych, stworzyła algorytm, według którego wyliczała wpływ konkretnych posłów na prace PE, przy czym „wpływowość” była rozumiana przez twórców rankingu jako zdolność europosła do efektywnego działania na forum PE. Algorytm uwzględnia wiele danych m.in. zajmowane przez posła stanowiska w gremiach kierowniczych PE, we frakcji, zasiadanie w komisjach i delegacjach (różnie punktowanych w zależności od znaczenia komisji i delegacji oraz zajmowanej tam funkcji), liczba kadencji posła w PE, a także sporządzonych sprawozdań oraz zaproponowanych opinii oraz frekwencję na głosowaniach i członkostwo w poszczególnych grupach politycznych PE (najwyżej punktowane są najsilniejsze dwie frakcje EPP i S&D). Według rankingu z września 2016 r. za najbardziej wpływowego austriackiego posła w PE organizacja *VoteWatch.Europe* uznała deputowanego Othmara Karasa z ÖVP, zajmującego 23. miejsce na liście (zdobyte 33,5 punktów), następną była Evelyn Regner z SPÖ (z miejscem 25. z 33 punktami) a trzecia Ulrike Lunacek z Partii Zielonych (na miejscu 56. z 27 punktami)¹⁴⁴.

ZAKOŃCZENIE

Austria uczestniczy aktywnie we wszystkich obszarach integracji¹⁴⁵, upatrując w zjednoczonej Europie gwarancji dobrobytu i bezpieczeństwa oraz szans na rozwój gospodarczy¹⁴⁶. Nawet mocno krytykowany rząd Wolfganga Schüssela z udziałem eurosceptycznej FPÖ akcentował w swoim programie z 2000 r. fakt braku rozsądnej alternatywy dla członkostwa Austrii w UE¹⁴⁷.

Z drugiej jednak strony, nawet postrzegające się jako prointegracyjne ugrupowania: ÖVP i SPÖ oraz Zieloni, akcentowały w swoich programach oraz manifestach wyborczych ochronę interesów Austrii w zjednoczonej Europie. Popierając ideę integracji europejskiej partie wymieniały liczne polityczne, gospodarcze i społeczne korzyści, jakie stały się udziałem państwa po przystąpieniu w 1995 r. do UE, przekonując Austriaków do słuszności podjętych w referendum akcesyjnym decyzji. Równocześnie partie zobowiązywały się poprzez swoją politykę europejską do dalszego czuwania nad interesami Austrii w UE. Tym samym ugrupowania chciały prze-

144 *Top 5 most influential Austrian MEPs (September 2016)* <http://www.votewatch.eu/blog/top-5-most-influential-austrian-meps-september-2016/#sthash.oPUu7Dmu.dpuf> (dostęp: 10.06.2017).

145 Wraz z przystąpieniem Austrii do UE neutralność, postrzegana jako kontynuacja strategii państwa małego, utraciła funkcję istotnej determinanty austriackiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Austria mimo utrzymanej formalnie neutralności od pierwszego roku swojego członkostwa w UE zaangażowała się w realizację założeń wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, chociaż nie przyjęła na siebie zobowiązań, które by ją obligowały do członkostwa w sojuszach wojskowych czy też do stacjonowania obcych armii na swoim terytorium.

146 J. Miecznikowska, *Doktryna integracyjna Austrii w: Doktryny integracyjne państw UE*, red. K. Zuba, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2017, s. 164.

147 *Das vollständige ÖVP/FPÖ-Regierungsprogramm 2000-2003*, s. 2. <http://www.spiegel.de/politik/ausland/im-wortlaut-das-oevp-fpoe-regierungsprogramm-a-62888.html> (dostęp: 1.05.2017).

konać wyborców do głosowania na siebie, a nie na populistyczną, skrajnie prawicową FPÖ, która na krytyce UE budowała swój przekaz. Z jednej strony SPÖ, ÖVP oraz *Die Grünen* podejmowały w swoich programach i manifestach europejskich polemikę z antyunijną narracją FPÖ, z drugiej strony chciały dowiedzieć, że nie bagatelizują lęków Austriaków np. przed kosztami rozszerzenia, przed akcesją Turcji do UE, przed dyktatem wielkich państw, brakiem wystarczającej ochrony środowiska, niebezpieczeństwem awarii elektrowni atomowej w Europie czy zorganizowaną przestępczością i terroryzmem. Partie establishmentu przejmowały część stanowisk krytycznej wobec UE-FPÖ, chcąc utrzymać przy sobie niestabilnych wyborców. Rząd tworzony przez SPÖ i ÖVP neguje rozszerzenie UE o Turcję, zwracając uwagę na koszty, a także możliwości absorbcyjne samej UE, sprzeciwia się wzrostowi składki Austrii do budżetu, postulując samodzielne finansowanie UE oraz inny rozdział wydatków, w tym rezygnację z unijnego finansowania badań nad energią atomową.

LITERATURA

- 111 *Projekte für Österreich – Übersicht*. SPÖ-Wahlprogramm 2013, https://spoe.at/sites/default/files/spoe_wahlprogramm13.pdf. (dostęp: 10.06.2017).
- Abkommen zwischen Österreich und der Tschechischen Republik betreffend Schlussfolgerungen des Melker Prozesses und Follow up* BGBl. III Nr. 266/2001 [https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/20001721/Schlussfolgerungen%20des%20Melker%20Prozesses%20und%20Follow%20up%20\(Tschechische%20R\)%2c%20Fassung%20vom%202013.04.2017.pdf](https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/20001721/Schlussfolgerungen%20des%20Melker%20Prozesses%20und%20Follow%20up%20(Tschechische%20R)%2c%20Fassung%20vom%202013.04.2017.pdf) (dostęp: 1.05.2017).
- Alles für Österreich*“. Programmatische Grundsätze der Österreichischen Volkspartei 1952 w: *Österreichische Parteiprogramme 1868-1966*, red. Klaus Berchtold, Verlag für Geschichte und Politik, Wien 1967.
- Außen und Europapolitischer Bericht 2014*, Bericht der Bundesministers für Europa, Integration und Äußeres https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Publikationen/AEPB/Aussen_und_Europapolitischer_Bericht_2014.pdf (dostęp: 1.05.2017).
- Außen und Europapolitischer Bericht 2015*, Bericht der Bundesministers für Europa, Integration und Äußeres https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Publikationen/AEPB/Aussen_und_Europapolitischer_Bericht_2015.pdf (dostęp: 1.05.2017).
- Außenpolitischer Bericht 2001*, Bericht der Bundesministerin für auswärtige Angelegenheiten, https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Publikationen/AEPB/Aussenpolitischer_Bericht_2001.pdf (dostęp: 1.05.2017).
- Austria a rozszerzenie Unii Europejskiej: doświadczenia nowego państwa członkowskiego i wnioski dla krajów kandydujących*. Przemówienie ministra spraw zagranicznych dra Wolfganga Schüssela na konferencji w Wilton Park w Wiedniu 11 maja 1998 r. w: *Austria-Unia Europejska. Materiały i dokumenty*. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1998, s. 47-54.
- BARCZ Jan, *Austria w Unii Europejskiej. Problemy prawne w procesie akcesyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2001.
- BORKOWSKI Paweł Janusz, *Małe państwa w świetle teorii integracji w: Małe państwa Europy. Specyfika systemu politycznego i aktywności międzynarodowej*, red. Dariusz POPŁAWSKI, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009, s. 33-50.

- Bundesministerium für Inneres, *EU-Volksabstimmung. Volksabstimmung über den Beitritt Österreichs zur Europäischen Union am 12. Juni 1994*, bearbeitet im Österreichischen Statistischen Zentralamt, Wien 1994, http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/volksabstimmung/files/Eu_Volksabstimmung.pdf. (dostęp: 1.05.2017).
- CZYŻEWSKI Andrzej, STEPIEŃ Sebastian, *Punkt widzenia Polski i innych państw członkowskich Unii Europejskiej na WPR 2014-2020*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2012, nr 3, t. 25, s. 69-79.
- Das „*Neue Partei Programm*“ der Sozialistischen Partei Österreichs 1958, w: *Österreichische Parteiprogramme 1868–1966*, red. Klaus Berchtold, Verlag für Geschichte und Politik, Wien 1967.
- Das *Grundsatzprogramm der SPÖ 1998*, https://spoe.at/sites/default/files/das_spoe_parteiprogramm.pdf (dostęp: 10.06.2017).
- Das *Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs 1997* mit Berücksichtigung der beschlossenen Änderungen vom 27. Ordentlichen Bundesparteitag der FPÖ am 23. April 2005 in Salzburg, <http://www.fpoe-bildungsinstitut.at/documents/10180/20998/Parteiprogramm+der+FP%C3%96%201997+mitten+den+2005+beschlossenen+%C3%84nderungen.pdf/abf304e8-3871-4dfc-80d3-6ee60259bf93> (dostęp: 10.06.2017).
- Das *vollständige ÖVP/FPÖ-Regierungsprogramm 2000 – 2003*, 02.02.2000, s. 2. <http://www.spiegel.de/politik/ausland/im-wortlaut-das-oevp-fpoe-regierungsprogramm-a-62888.html> (dostęp: 1.05.2017).
- Deklaration Verantwortung für Österreich - Zukunft im Herzen Europas*, 3. Februar 2000r. <http://www.civic-edu.info/civic-edu.net/download/praeamb.pdf> (dostęp: 1.05.2017).
- EU-Donauraumstrategie, <https://www.bmeia.gv.at/europa-aussenpolitik/europapolitik/eu-donauraumstrategie/>.
- EU-Kommission prüft Österreichs Quotenregelung*, 20.10.2016, <http://derstandard.at/2000046215761/EU-Kommission-prueft-Oesterreichs-Quotenregelung> (dostęp: 1.05.2017).
- Eurobarometer 58, January 2003, National Standard Report Austria, Public Opinion in the European Union, European Commission Directorate-General Communication.
- Eurobarometer 63, Frühjahr 2005, Nationaler Bericht Österreich, Die öffentliche Meinung in der Europäischen Union, Umfrage von der Europäischen Kommission, Generaldirektion Kommunikation.
- Eurobarometer 65, Frühjahr 2006, Nationaler Bericht Österreich, Die öffentliche Meinung in der Europäischen Union, Umfrage von der Europäischen Kommission, Generaldirektion Kommunikation.
- Eurobarometer 75. Frühjahr 2011. Die öffentliche Meinung in der Europäischen Union, Umfrage von der Europäischen Kommission, Generaldirektion Kommunikation.
- Eurobarometer 85 Frühjahr 2016. Die öffentliche Meinung in der Europäischen Union, Umfrage von der Europäischen Kommission, Generaldirektion Kommunikation.
- Europa dla ludzi. Cele i wyzwania zbliżającej się austriackiej Prezydencji w Unii Europejskiej*. Wykład kanclerza federalnego Viktora Klimy w London School of Economics 23 lutego 1998 r. w: *Austria-Unia Europejska. Materiały i dokumenty*. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1998, s. 39-46.
- Europa wir sind Europa. Die österreichische Informationskampagne zum EU-Beitritt*, Bundesministerium für auswärtige Angelegenheiten Abteilung Presse und Information, Wien 1995, <https://www.bmeia.gv.at/>

- fileadmin/user_upload/Zentrale/Europa/ Die_oesterreichische_Informationskampagne_zum_EU-Beitritt.pdf (dostęp: 1.05.2017).
- FAYMANN Werner, „Österreich ist kein Wartezimmer für Deutschland“, „Spiegel online“ 01.03.2016 <http://www.spiegel.de/politik/ausland/werner-faymann-uebt-in-fluechtlingskrise-scharfe-kritik-an-deutschland-a-1080097.html> (dostęp: 1.05.2017).
- FAYMANN Werner, *400.000 Flüchtlinge - Bundeskanzler drängt auf deutsches Limit*, Der Bundeskanzler im Interview in „Kurier“ 06.03.2016, https://www.bka.gv.at/site/cob__62273/currentpage__0/7195/default.aspx (dostęp: 1.05.2017).
- FAYMANN Werner, *Das Ende des Durchwinkens* Der Bundeskanzler im Interview in „Österreich“ 9.03.2016, http://www.bundeskanzleramt.at/site/cob__62293/currentpage__0/7195/default.aspx (dostęp: 1.05.2017).
- Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii z dnia 1 października 1920 r. według tekstu jednolitego Federalnej Ustawy Konstytucyjnej z 1 stycznia 1930 r. (w wersji z 7 grudnia 1929 r.), <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/austria2011.html> (dostęp: 10.06.2017).
- Flash Eurobarometer 407. Österreich:20 Jahre in der EU. Nationaler Bericht. Befragung: November-Dezember 2014.
- Für ein besseres Europa. Für ein erfolgreiches Österreich.* Schwerpunktprogramm der ÖVP –zur Europawahl 2014. <http://www.besseres-europa.at/europa/> (dostęp: 10.06.2017).
- Für ein soziales Europa* Wahlmanifest Wahl zum Europäischen Parlament 2014, Sozialdemokratische Partei Österreichs. https://spoe.at/sites/default/files/wahlprogramm_eu-wahl_2014_final.pdf (dostęp: 10.06.2017).
- GREIDERER Sylvia, Anton PELINKA, *Das Referendum des 12. Juni w: Österreichs europäische Zukunft Analysen und Perspektiven*, red. A. Rothacher, M. Zemanek, W. Hargassner, Signum Europa Bibliothek, Wien 1996, s. 143-154.
- Grundsatzprogramm der Grünen*, beschlossen beim 20. Bundeskongress der Grünen am 7. und 8. Juli 2001 in Linz <https://www.gruene.at/partei/programm/parteiprogramm> (dostęp: 10.06.2017).
- Grundsatzprogramm der Österreichischen Volkspartei 2015.* za: http://www.stvp.at/files/2015/05/%C3%96VP_Grundsatzprogramm_2015.pdf (dostęp: 10.06.2017).
- Grundsatzprogramm der ÖVP*, beschlossen am 30. ordentlichen Parteitag der Österreichischen Volkspartei am 22. April 1995 in Wien http://austria-forum.org/af/AEIOU/%C3%96sterreichische_Volkspartei,%C3%96VP/Grundsatzprogramm_OEVP_1995 (dostęp: 10.06.2017).
- KOŁAKOWSKA Agata, *Austriackie przewodnictwo w Unii Europejskiej*, „Biuletyn PISM” nr 2 (342) 5 stycznia 2006, https://www.pism.pl/files/?id_plik=395 (dostęp 1.05.2017).
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Strategia Unii Europejskiej na rzecz regionu Dunaju z dnia 08.12.2010, s. 3-7, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0715&from=PL> (dostęp: 1.05.2017).
- Leitantrag: Für ein freies Europa. Zuerst Österreicher, dann Europäer!* Leitantrag zum 31. Ordentlichen Bundesparteitag der Freiheitlichen Partei Österreichs am 7. Dezember 2013 in Graz, <https://www.fpoe.at/themen/leitantrag/grundsatzliche-positionen> (dostęp: 10.06.2017).

- MIECZNIKOWSKA Justyna, *Austria*, w: *Uchodźcy w Europie. Uwarunkowania, Istota, następstwa*, red. K. A. Wojtaszczyk, J. Szymańska, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2016, s. 393-409.
- MIECZNIKOWSKA Justyna, *Doktryna integracyjna Austrii w: Doktryny integracyjne państw UE*, red. K. Zuba, Wydawnictwo Sejmowe Warszawa 2017, s. 147-166.
- MIECZNIKOWSKA Justyna, *Europeizacja krajowych partii politycznych poprzez wybory – przykład Austrii*, w: *Partie polityczne w Polsce i w Europie. Struktury, funkcje, strategie w zmieniającym się otoczeniu*, red. A. Pacześniak, M. Winclawska, Instytut Badań Polityczno-Prawnych, Wrocław-Toruń 2013, s. 55-68.
- MIECZNIKOWSKA Justyna, *Europeizacja systemu politycznego Republiki Austrii w: Państwa niemieckojęzyczne w procesie integracji europejskiej. Austria Liechtenstein Szwajcaria*, red. D. Popławski, Oficyna Wydawnicza ASPRA –JR, Warszawa 2011, s. 29-52.
- MIECZNIKOWSKA Justyna, *Populizm w Austrii – fenomen eurosceptycznej Wolnościowej Partii Austrii*, w: *Myśl polityczna w XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia. Teoria- Historia – Współczesność*, Tom 1, red. A. Wojtaszak, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Humanistycznego US Minerwa, Szczecin 2015, s. 239-260.
- MIECZNIKOWSKA Justyna, *Wybory do PE w Austrii – zwycięstwem eurosceptyków? – analiza wyników elekcji z 2009 i 2014 roku*, „*Studia Politica Germanica*” 2014, t. 3, nr 1, s. 221-236.
- Mitteilung der Kommission an das Europäische Parlament, den Rat, den Europäischen Wirtschafts- und Sozialausschuss und den Ausschuss der Regionen zu einer Strategie der Europäischen Union für den Alpenraum, Brüssel, den 28.7.2015 COM(2015) 366 final, http://www.oerok.gv.at/fileadmin/Bilder/2.Reiter-Raum_u._Region/4.Europ-Raumentwicklung/Makroregionen/EUSALP/2015-07_eusalp_communication_de.pdf (dostęp: 10.06.2017).
- MRÓZ Maciej, *Referenda w sprawie przystąpienia do Unii Europejskiej*. Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Nr 881 styczeń 2002, s. 1-2.
- MÜLLER Wolfgang C., *Das österreichische Parteiensystem: Periodisierung und Perspektiven*, w: *Zukunft der österreichischen Demokratie. Trends, Prognosen und Szenarien*, red. A. Pelinka, F. Plasser, W. Meixner, Signum-Verlag, Wien 2000, s. 281-309.
- MUSZYŃSKI Mariusz, *Neutralność a integracja. Austriacki pomysł na zjednoczenie z Europą*, Pracownia Duszycki, Toruń 1998.
- NEOS *Pläne Für Ein Neues Europa*. Wahlprogramm 2014 <https://europa.neos.eu/wp-content/uploads/sites/3/2014/02/Pläne-für-ein-neues-Europa2.pdf> (dostęp: 10.06.2017).
- NEOS *Wir Erneuern Österreich. Mutig, innovativ, freiheitsliebend. Unsere Pläne Für Ein Neues Österreich*, Stand: 25. Juni 2016 <https://partei.neos.eu/wp-content/uploads/2016/07/NEOS-PLAENE-OESTERREICH-2016-Online-Einzel.pdf> (dostęp: 10.06.2017).
- OBBERKIRCH Thomas, Joachim SCHILD, *Wachsender Euroskeptizismus – Anatomie eines Phänomens, Arbeitspapiere zur Europäischen Integration /Working Papers on European Integration nr 6*, http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2012/3506/pdf/Oberkirch_Schild_2010_Euroskeptizismus_AEI_nr6.pdf (dostęp: 1.05.2017).
- ÖGfE-Umfrage: *Mehrheit der ÖsterreicherInnen konstant für EU-Mitgliedschaft* <http://oegfe.at/wordpress/2016/06/oegfe-umfrage-mehrheit-der-oesterreicherinnen-konstant-fuer-eu-mitgliedschaft/> (dostęp: 1.05.2017).

- OGRIS Günther, *Österreichs Ja zur Europäischen Union*, w: *Österreichs europäische Zukunft. Analysen und Perspektiven*, red. A. Rothacher, M. Zemanek, W. Hargassner, Signum Europa Bibliothek, Wien 1996, s. 155-182.
- Okresy przejściowe w Traktatach o przystąpieniu do Europejskiej (wybrane przykłady: Hiszpania, Portugalia, Austria, Finlandia, Szwecja)*, Zespół Integracji Europejskiej (opracowanie zbiorowe), Raport nr 145, Biuro Studiów i Ekspertyz, 1999, <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/r-145.htm> (dostęp: 1.05.2017).
- Österreich in der Europäischen Union 20 Jahre Binnenmarkt*, Wirtschaftskammer Österreich Dezember 2014 aktualisiert Juni 2015, https://www.wko.at/Content.Node/Interessenvertretung/Europa-und-Internationales/Europa/eutt_20-Jahre-Oe-in-der-EU.pdf (dostęp: 1.05.2017).
- ÖsterreicherInnen konstant skeptisch gegenüber künftigen EU-Erweiterungen*, Die Österreichische Gesellschaft für Europapolitik, 8.10.2014 http://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20141008_OTS0002/oegfeschmidt-oesterreicherinnen-konstant-skeptisch-gegenueber-kuenftigen-eu-erweiterungen (dostęp: 1.05.2017).
- Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ) beschlossen vom Bundesparteitag der Freiheitlichen Partei Österreichs am 18. Juni 2011 in Graz* https://www.fpoe.at/fileadmin/user_upload/www.fpoe.at/dokumente/2015/2011_graz_parteiprogramm_web.pdf, (dostęp: 1.05.2017).
- PAWŁOWSKI Szymon, *Zmiany konstytucji Austrii jako wyraz jej europeizacji*, w: *Europeizacja konstytucji państw Unii Europejskiej*, red. K. Kubuj, J. Wawrzyniak, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2011, s. 35-58.
- PELINKA Anton, ROSENBERGER Sieglinde, *Österreichische Politik, Grundlagen. Strukturen Trends*, WUV-Universitätsverlag, Wien 2000.
- Pläne Projekte Visionen Europawahl 2014*, Die Grünen. <https://www.gruene.at/europa/programm> (dostęp: 10.06.2017).
- POPŁAWSKI Dariusz, *Austriacka polityka neutralności 1955-1995*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1995.
- POPŁAWSKI Dariusz, *Etapy ewolucji austriackiej polityki neutralności*, „Studia Politica Germanica” 2014, t. 3, nr 1, s. 117-130.
- Program operacyjny Rady na 2006 r. przedłożony przez najbliższe prezydencje: austriacką i fińską, Rada Unii Europejskiej, Bruksela*, 22 grudnia 2005 r. http://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/priorytety/priorytety_austria_finlandia_2006.pdf (dostęp: 1.05.2017).
- Przemówienie prezydenta federalnego dra Thomasa Klestila na forum Parlamentu Europejskiego w Strasburgu 11 marca 1998r. w: *Austria-Unia Europejska. Materiały i dokumenty*. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1998, s. 31-36.
- Rede von Bundesminister Dr. Michael Spindelegger zu den Schwerpunkten der österreichischen EU-Politik <https://www.bmeia.gv.at/das-ministerium/presse/reden-und-interviews/2010/rede-von-bundesminister-dr-michael-spindelegger-zu-den-schwerpunkten-der-oesterreichischen-eu-politik/> (dostęp 01.06.2017).
- Regierungsprogramm für die XXII. Gesetzgebungsperiode 2003–2006*, Bundeskanzleramt Österreich, http://www.bundesheer.at/php_docs/download_file.php?adresse=/facts/bh_2010/archiv/pdf/regierungsprogramm.pdf (dostęp: 1.05.2017).

- Regierungsprogramm für die XXIII. Gesetzgebungsperiode 2007–2010*, Bundeskanzleramt Österreich, <https://www.bundeskanzleramt.at/DocView.axd?CobId=19542> (dostęp: 1.05.2017).
- Regierungsprogramm für die XXIV. Gesetzgebungsperiode 2008–2013*, Bundeskanzleramt Österreich, <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=32966> (dostęp: 1.05.2017).
- Regierungsprogramm für die XXV. Gesetzgebungsperiode 2013–2018*, Bundeskanzleramt Österreich, <https://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=53264> (dostęp: 1.05.2017).
- ROMEJKO Adam, *Austriacka droga do Unii Europejskiej*, „Studia Gdańskie” 2009, nr XXIV, s. 291-303.
- SARNECKI Paweł, *System konstytucyjny Austrii*, Wydawnictwa Sejmowe, Warszawa 1999.
- SCHALLER Christian, *Die österreichischen EG/EU –Diskussion in den Ländern*, w: *Österreichs europäische Zukunft. Analysen und Perspektiven*, red. A. Rothacher, M. Zemanek, W. Hargassner, Signum Europa Bibliothek, Wien 1996, s. 183-234.
- SCHMIDT Paul, *20 Jahre EU-Mitgliedschaft Eine Bilanz der ÖsterreicherInnen*, Österreichische Gesellschaft für Europapolitik, Wien, 11. Dezember 2014. http://www.oegfe.at/wordpress/wp-content/uploads/2015/07/Praesentation_111214.pdf (dostęp: 10.05.2017)
- SCHÜSSEL Wolfgang, *Schwerpunkte der österreichischen Präsidentschaft*, „Europäische Rundschau” 1998, Vierteljahreszeitschrift für Politik, Wirtschaft und Zeitgeschichte Sondernummer, 26. Jg, Nr. 2, s. 9-16.
- SMITH Gordon, *Życie polityczne w Europie Zachodniej*, Puls, Warszawa 1992.
- STARZYK-SULEJEWSKA Joanna, *Pozycja państw małych w Unii Europejskiej po poszerzeniu- analiza wybranych problemów* w: *Małe państwa Europy. Specyfika systemu politycznego i aktywności międzynarodowej*, red. D. Popławski, Warszawa 2009, s. 51-78
- STEININGER Wolfgang, *Europejskie powołanie Austrii* w: *Austria-Unia Europejska. Materiały i dokumenty*. Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1998, s. 7-12.
- STOURZH Gerald, *Geschichte des Staatsvertrages, 1945-1955: Österreichs Weg zur Neutralität*, Verlag Styria, Graz 1980.
- SZCZERBIAK Alex, Paul TAGGART, *The Comparative Party Politics of Euroscepticism. Case Studies and Country Surveys*, Oxford University Press, Oxford 2008.
- SZYMAŃSKI Adam, *Austria. Prawie pełna kontynuacja*, w: *Zmiana i kontynuacja. Polityka europejska wybranych państw Unii Europejskiej*, red. L. Jesień, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2008, s. 23-58.
- SZYMAŃSKI Adam, *Austriackie partie polityczne wobec członkostwa Turcji w UE*, „Studia Politica Germanica” 2014, t. 3, nr 1, s. 237-258.
- SZYMCZYŃSKI Tomasz Robert, *Negocjowanie granic: od “dwunastki” do “piętnastki”. Rozszerzenie północne Unii Europejskiej (1995) Austria, Szwecja i Finlandia w UE*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2009.
- TEAM STRONACH. *Neue Werte für Österreich. Grundsatzprogramm 2013*, <http://www.teamstronach.at/?file=files/team-stronach/content/downloads/grundsatzprogramm/Parteiprogramm.pdf>. (dostęp: 10.06.2017).
- Top 5 most influential Austrian MEPs (September 2016)* <http://www.votewatch.eu/blog/top-5-most-influential-austrian-meps-september-2016/#sthash.oPUu7Dmu.dpuf> (dostęp: 10.06.2017).

ULRAM Peter, Fritz PLASSER, *Ungeliebt aber unverzichtbar. Die ÖsterreicherInnen und die EU w: Europa als Prozess 15 Jahre Europäische Union und Österreich*, red. R. Pfefferle, N. Schmidt, G. Valchars, LIT Verlag, Wien 2009, s. 99-114.

Volksabstimmung für neuen EU- Vertrag, „Kronenzeitung“ 26.06.2008, <http://www.krone.at/nachrichten/volksabstimmung-fuer-neuen-eu-vertrag-brief-im-wortlaut-story-105493> (dostęp: 1.02.2017).

Wahlprogramm der Grünen, Pläne, Projekte, Visionen, Europawahl 2014 <https://www.gruene.at/partei/programm/wahlprogramme> (dostęp: 1.07.2015).

WOSCHNAGG Gregor, *Die Phasen der Integration Österreichs w: Österreichs europäische Zukunft Analysen und Perspektiven*, red. A. Rothacher, M. Zemanek, W. Hargassner, Signum Europa Bibliothek, Wien 1996, s. 107-116.